ATEITIS

mėnesinis
moksleivių laikraštis

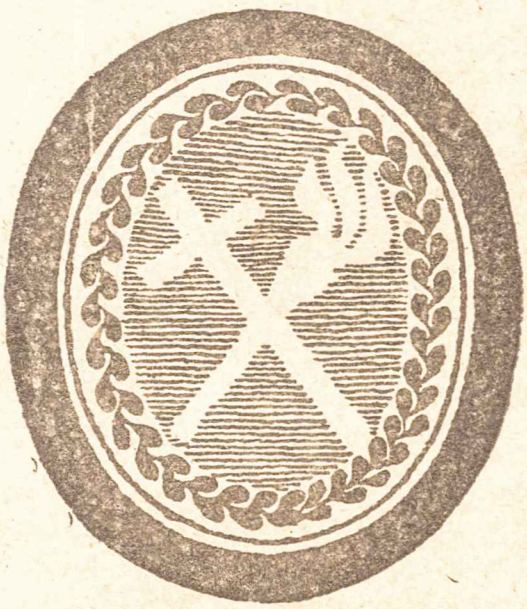

Balandžio---Gegužės mėn. 1922 m.

Nr. 4---5.

P. Galaunė.

1919 m.

TURINYS.

	pusl
Katalikybės pakilimas Vakaruose ir jaunimo rolė jame. Pr. D.	81
Tiesos Žodis (tąsa)	87
Ar moderninių gamtos mokslų steigėjai ateistai Pr. I-tis .	91
Fantazijos kuryba . Žvainys.	97
Asmens būdo pažinimas. Širvintas.	104
Mūsų mirusieji	110
Pranešimai	112

Visų kuopų prašom atsiteisti už «DRAUGĄ» ir «ATEITĮ» pereitų metų.

Nr. 4 5 **ATEITIS** BALANDŽIO — GEGUŽĖS m. 1922 metų.

Katalikybės pakilimas Vakaruose ir jaunimo rolė jame [1]).

„Pasaulis rodėsi Kristum atsibodęs ir galėjai manyti Kristų pasitrauksiant atgal arba jį esant nugalėtą. Tačiau ... išgirsti kitokių kalbų. Modernoji mintis grįžta į Kristų ir Kristus ima rankon valdymo vadžias. Tūlas dirba šiam momentui priartint. Sakoma, kad tą dieną, kai šis atgimimas pasibaigs, neramios galvos bus radusios šviesą ir ramybę.“

Šituos žodžius rašė Ollé-Laprune, giliai tikįs filosofas iš kritingųjų Prancūzijos katalikybės laikų, 1899 m., t. y. tokiais laikais, kada katalikybės aušra dar tik buvo pradėjusi rodytis. O kaip šiandien?

Šiandien daugelis kalba apie katalikybės renesancą (atgimimą). Jie sveikina naują pasaulinės Bažnyčios dieną, kurios jie ilgai ir dažnai baimingai buvo laukę. Kiti baugindamiesi istorijoj ultramontanizmo[2]) vilnies ir ragina spirtis. Vienas šaltas, nešališkas stebėtojas, sutraukdamas savo pažiūras del konfesijų padėties po pasaulinio karo, išreiškė jas, tarsi kaip kokį biržos pranešimą; jis, būtent, rašė, kad katalikybė esanti turtingesnė; ji esanti Amerika konfesijose, jos valiuta stovinti aukščiausiai.

* * *

Nuostabus yra kultūrinės katalikybės jėgos įvertinimas iš karo gimusiame pasauly. Prancūzijos atstovų rūmuose buvęs ministerių pirmininkas Brijandas, valstybės ir Bažnyčios perskyrimo įstatymo atgailaująs tėvas, vikrios parlamentinės intervencijos buvo priverstas prisipažint: „Šios šalies katalikybė yra tampriai susirišusi su visa Prancūzijos istorija ir yra ne vienas garbingas puslapis, kurį reik įtraukt į knygas jo naudai.“

Kitoj pusėj Reino didelio protestantų vardo turėtojas Fridrichas Curtius, svarstydamas naują vokiečių konstitutuciją iš bažnytinės politinės pusės, konstatuoja: „Kas prieš metus būtų tikėjęs, kad vokiečių respublika taip konserva-

---

[1]) Šio rašinio pradžiai akstiną ir minčių davė advokato, teisių daktaro L. Šnelerio referatas, skaitytas pereitais metais Šveicarijos katalikų kongrese Friburge, apie šių dienų katalikybės pakilimą.

[2]) Taip pykdami vadina katalikybę jos priešininkai, todel kad katalikų Bažnyčios vyriausia valdžia yra Ryme, Italijoj, taigi ultra montes — anapus kalnų.

tingai ir kartu taip laisvingai išspręs daug ginčijamą valstybės ir Bažnyčios santykių klausimą! Tai yra katalikų Bažnyčios trijumfas. Ji pasirodė esanti tokia galybė, kuri įgali nugalinčiai socialdemokratijai parodyti jos vyravimo ribas. Tai yra vokiečių konstitucijos darbo pasaulinė istorinė reikšmė."

Tokioms atmainoms sukelti reikėjo išdidžių dinastijų sudužimo ir raudonojo tvano antplūdžio. Gal būt dabar ir baisiuose katalikų šaltiniuose teisingiau įvertins Bažnyčios kulturinę galybę ir geriau sugebės panaudot jos valstybę palaikančias vertybes.

Ši Bažnyčia karo audrų sukury tyliai padėjo savo organizacijos baigiamąjį akmenį. 1917 m. Sekminėmis ji paskelbė savo kanoninių teisių kodeksą (Codex Juris Canonici). Tuo ji atbaigė dešimčių metų darbus ir įvykdė šimtų metų juridinę viltį. Iš to atsirado įstatymų knygos tokios plačios reikšmės, kaip platus yra pasaulis.

Ši Bažnyčia nuostabiai ūmai susiorijentavo naujoj Europoj. Žinoma, karas padarė ir jau žaizdų. Sudužo viena sena katalikų valstybė (Austrija). Bet jos griuvėsiuose, nepaisant visų sunkenybių, rodosi besiplėčiąs džiuginantis bažnytinis gyvenimas. Susiplaišė taip pat ir valstybė, kuri, savo cezaropapizmą buvo paveldėjusi iš senosios Bizantijos, bandė konkuruot su Roma (Rusija). Pagaliau, nugriuvo dinastija, davusi vyriausiąjį vyskupą (summus episcopus) kitai didelei valstybei ir net už jos sienų (Vokietijos). Visa tai pasaulio Bažnyčiai atidaro naujų perspektyvų.

Tuo pačiu laiku nesitikimai išsiplėtė diplomatinė Rymo akcija. Vėl užsimezgė nutrūkę ryšiai su Prancūzija ir Šveicarija. Ir jei šiandien anglų saksų pasaulis, rodosi, ima vaidaut pasaulio istorijoj, tai su pasitenkinimu galima atmint, kaip gausingai plėčiasi katalikų Bažnyčia Anglijoj bei jos kolonijose ir Jungtinėj Amerikos valstybėj. Pasaulio karo meto popiežiaus Benedikto XV mirtis ir jo papediniuko Pijaus XI išrinkimas įvyko nesitikėtuose geruose santykiuose Bažnyčios su Italija.

Iš neutralinių pasaulio karo valstybių Ispanija, Olandija ir Šveicarija davė Bažnyčiai vertingų atramo punktų.

Taip tat ir naujame pasauly, koks jis išėjo iš didžiojo karo, Bažnyčia pasiliko savo pačios namuos. Ji ir šį skaudų istorijos bandymą išlaikė tvirtai ir teikdama palaimos, kaip kad ir anąjį prieš pusantro tūkstančio metų tautų grūdimosi laikotarpį.

* * *

Bet tai būtų tik pusė laimėjimų ir tai tokių, kurie negalėtų teikt Bažnyčiai tikro džiaugsmo, jei jie apsirėžtų tiktai išviršine puse. Svarbiau yra ir daugiau žada religinės gyvatos pakilimas tautų ir atskirų asmenų gyvenime. Mūsų dienų katalikybės renesansui charak-

teringa, kad jis prasidėjo iš vidaus gyvatos. Įdomiausių pastabų šiąja kryptim leidžia padaryt Prancūzija. Tenai, kur žmonių atkrikščionimas buvo plačiausiai varomas, kur garsiausiai didžiuotasi ateistine respublika, dabar bene giliausiai eina religinio gyvenimo atgimimas.

Atsiminkim bevilti tuštumą 80-jų metų prancūzų dvasios gyvatoje — tuosius naturalizmo, determinizmo, dilettantizmo ir tolygių izmų laikus! Renano ir Teno gadynę! Šviesuolių pasaulis gyveno didelėj proto netvarkoj, kaip kartą pastebėjo Liudvikas Bertrandas, — ir turėjo iš to pasimėgimo. „Mano generacijos jaunimas", — rašo jis — „šią anarchiją laiko kaipo elegancijos viršūnę; mes paspyrėm į šalį visas idėjas, visus jausmus, kurie gali laikyt tautos ir visuomenės gyvybę; — nei doroj nei išminty nėra tikrybės." O vyraujanti radikalinė srovė politikoj ir mokykloj nešė šitą pakraipą į plačias minias. Tai buvo Voltero demokratizavimas!

Apie 90-sius metus prasideda pirmieji priešingos srovės pradai, vedami Bourget'o, de Vogue, Brunetière'o. Naujo šimtmečio pradžioj, pačiu Combes'o valdžios metu, šis dvasinis krypsnis didėja. Kilniausios dvasinės tautos gyvatos galvos, kaip Claudel, Francis Jammes, Bertrandas rado kelius į Rymą; ir vel pažyminga, kokių gilių akcentų padarė šie atsivertimai ir kiek jie apreiškė gausingo vidaus gyvenimo.

Bet ne vienoj Prancūzijoj reiškiasi ši plėtotė. Gerai yra žinomas katalikybės renesansas Anglijoj; jis prasidėjęs jau nuo dešimtmečių bet dar ir šiandien rodo puikiausių žiedų. Atsiminkim Robertą Hugh'ą, Benson'ą, Anglijos anglikonų primo sūnų, arba G. K. Chesterson'ą, kurs, rods, dar nepadarė paskutinių išvedimų, bet reiškia visai katalikišką ideologiją.

Čia reik prikergti ir Italija. Keletas jos literatų atsigrįžo į katalikišką savo šalies sielą. Naujausias ir įdomiausias atsivertėlis yra Giovanni Papini, kurio „Storia di Cristo" per keletą savaičių paplito 40 000 egzempliorių; šiomis Kristaus knygomis jis nori atitaisyt savo pirmiau skleistas antikrikščioniškas nuomones. Tai yra tikrai gadynė, del kurios platiems sluoksniams tinka Paskalio žodis: „Tu manęs neieškotum, jei nebūtum jau mane radęs."

Šis judėjimas taip pat eina ir karą pralaimėjusiose šalyse.

* * *

Norėdamas šiame dvasiniame judėjime surast charakteringą momentą, tai užtiksi jaunimą. Beveik visur jis stovi to judėjimo prieky.

Tikrai sakant, tas nėra naujiena. Jau visą 19-ji šimtmetį taip buta, ir Prancūzijoj šią gadynę teisėtai pavadino „jaunimo amžiu" (le siecle des Jeunes). Tik atsiminkim katalikybės renesanco judėjimą Prancūzijoj. Jau pirmą praeito šimtmečio trečdalį ten prasidėjo tas judėjimas, atstovau-

jamas Lakordero, Montalamberto ir Ozanamo. Jie visi buvo savo gadynės jaunimo kilniausi atstovai. Lakorderui pavyko atvesti Bažnyčią iš „neapykantos į garbingą vietą“. Nustebusiems amžininkams jis parodė puikų sugrįžtantį Šventa Petro bazilikos stogą, kurį daugeliui lig tol buvo uždengęs panteonas.

Montelambertas tai yra tikrasis katalikų politikos ir parlamentinės akcijos pagrindėjas. Juo rėmėsi ir pirmieji Vokietijos centro politikai, kaip Augustas Reichenšpergeris.

Ozanamas, šv. Vincento sąjungų steigėjas ir tuo tipingo jaunimo judėjimo sukūrėjas, drauge yra pirmasis, socijalinis klausimą priartinęs prie katalikybės. Ir tas buvo jau praeitojo šimtmečio trisdešimtaisiais metais. 1848 m. jis rašė „Correspondante“: „Aš reikalauju, kad mes užsiimtume suliaudimi, turinčia tiek daug reikalų ir tiek maža teisių.“

Paskutinį šimtmečio ketvirtdalį ir vėl jaunimas pradėjo katalikų judėjimą. Grafą de Mun'ą Friburge sužavėjo Šveicarijos studentų sąjungos akcija. Jis, sugrįžęs Prancūzijon, įkūrė didelę „Associacion catholique de la jeunesse française“; tai yra tokia organizacija, kuri prieš karą jungė daug daugiau kaip šimtus tūkstančių jaunimo ir kuri yra turėtoja naudingo socijalinio auklėjimo Prancūzijos katalikybėj.

O šiandien ir vėl jaunimas turi vadaujamą rolę. Abiemis Reino pusėmis impulsai yra išėję daugumoj iš studentų. Ar tai nuostabu?

80-jų metų dekadencijos gadynė turėjo savy kažką pasenusio. Ji daugiausia galėjo įstengt sutvert 20 metų pesimistus. Dabar tie laikai praėjo. Jaunimas persiėmė teisingumu Ollės Laprune'o pasakymo, kad „action vaut plus que pensée“ (akcija, darbas daugiau reiškia, kaip mintis). Jis optimistingas, išalkęs aiškumo ir tikrumo. Visa tai jis rado katalikybėje. Jis sugrobė, pergyveno ir iš to išaugo jauna karta, neberaudonuojanti pasivadint katalikais. Čia vėl pasirodo įdomių atsivertėlių, kaipo Renano sūnaitis Ernestas Psichari ir kiti. Apie juos kalbėsime atskirai.

Vokietijoje su Austrija karo metu, o nuo to laiko ir revoliucijos suomaisčiuose, pirmiausia jaunime prasidėjo intensingas religinis gyvenimas. Jau ir gimnazistai telkiasi į dideles ir dažnai labai originalingas sąjungas. Atsiminkim Naujosios Vokietijos ir Quickborno judėjimą. Universituose iškyla naujos srovės, kaip, antai, naujosios studentijos sąjungos (Hochland, Logos). Visur kuriasi katalikų akademikų tarybos; katalikų akademikų draugijų sąjungai katalikų pasaulėžvalgai laikyt plėtoja vaisingą akciją ir senųjų studentų tarpe. Tai vis nauji keliai, naujos organizacijų lytys, nauja dvasia. O vėl viso pažymys — gilus religingumas, stipri vidaus gyvata.

Italijoj praeitų metų rugpjūčio mėnesy katalikų jaunuomenės draugija žymėjo 50 metų sukaktuves nuo savo

draugijos įsikūrimo (1871—1921). Tuo tikslu 30 000 tūkstančių jaunimo apsilankė Ryme. Apie šitą apsilankymą, turėjusį gyvo atbalsio visoj šaly, „Laisvės“ dienraštyj buvo padėta šitokiu žinių, kurias čia paduodame užsienių jaunimo judėjimui pavaizduoti:

„Tomis dienomis Rymas turėjo nepaprastą reginį: 30 000 jaunų vyrukų (mergaitės Italijoje nedalivauja mišrose draugijose) atskiromis organizacijų kuopomis, ištiesę apie 3500 šilkinių vėliavų, perėjo per miestą, apsistodami sulig savo dienotvarkė kurioje nors bazilikoje pamaldoms. Jų skaičius drąsumas ir jauna energija padarė truputį rūpesčio vietinei tvarkos vadovybei, kuri, pabūgus susirėmimo katalikų jaunuomenės su priešingomis partijomis, neleido atlikti didelės procesijos manifestacijos sekmadienį rugpiūčio 4 d. iš Kolosėjo į Vatikaną, kur juos turėjo priimti Šv. Tėvas.

Lengva įspėti, koks apsivilimas ir nusiminimas suėmė jaunuomenę, susirinkusią pamaldoms į Kolosėjų, bet radusią jį užimtą ginkluotų jėgų. Tuomet pasidalinę į kuopas, išskleidę vėliavas, giedodami šventas giesmes, šūkaudami laikotarpiais: viva il Papa, nuėjo į Šv. Petrą, kur priešais didžiąsias prieangio duris jiems, susirikiavusiems plačioje erdvėje, buvo atlaikytos mišios, neįvykusios Kolosėjuje. Pasidarė gyvas paveikslas, puikus neapsakomai, giliai įspūdingas, gausiai turiningas, aukščiausio savo kulminacijos punkto pasiekęs per pakylėjimą, kuomet tie trys ir pusė tūkstančių vėliavų pagarbiai žemyn nulinko paskui sukniubusius ant kelių prieš Išganytojo auką maldingus jaunikaičius, ir kuomet po pakylėjimo pasigirdo iš tų kelių dešimčių tūkstančių jaunų krūtinių katalikų imnas: „mes trokštam Dievo!“. Po mišių naujas iškilnus reginys, kuomet vėliavų miškas sujudo ir ėmė taisytis procesijai aplink aikštę (piazza di S. Pietro), pro imponuojančią kolumnadą, kuri tarytum šiokioms iškilmėms pirm visa pritinka. Išsitaisę aplinkui į tris gretimas eiles, giedodami arba savo kilnius obalsius kartodami, visi slinko į Vatikano sodną pagerbti Šv. Tėvą, jo balsą išgirsti.

Tai buvo pirmasai kartas, kad laisvai plevėsuojančios italų vėliavos gauna laisvai įeiti į Vatikaną. Jaunuomenės pirmininkas, commendatore Pericoli perskaitė Popiežiui pagerbimo adresą ir prašė palaiminimo draugijai, laimintai jo pranokėjų Pijaus IX, Leono XIII ir Pijaus X. Popiežius ilgoje prakalboje pasisakė sekąs katalikų jaunuomenės kilnius siekius, žinąs jų pasistatytus gerus uždavinius, matąs daug gero iš jų veiklumo ir laukiąs dar daug gero iš jų gerų pasiryžimų. Po prakalbos suteikė apaštališką palaiminimą ir pasižiūrėjo, kaip visa draugiją atskiromis grupėmis praėjo iškilmingai pro šalį.

Pagrįžtant mieste pasitaikė smulkių nemalonių atsitikimų, nes miesto tvarkos prižiūrėtojai turėjo griežtų įsakymų neleisti katalikų jaunuomenei procesijonaliai eiti. Kongre-

sista kreipėsi per savo deputatus į valdžią ir gavo leidimą pasirodyti kaip patys norėjo ryt dieną nuo bažnyčios Švenč. Motinos degli Angeli lig bazilikos sopra Minerva. Procesija pavyko ir visiems patiko.

Vos pasibaigus jaunuomenės Ryme apsilankymui įvyko internacinis katalikų jaunuomenės atstovų kongresas. Dalyvavo apie 25 tautų atstovai; jų tarpe, deja, nebuvo lietuvio.

Comm. Pericoli atidengdamas posėdį pabrėžė kongreso tikslą, būtent: suderinti įvairių šalių katalikų jaunuomenės veikimą.

Taip tat jaunimas kruta užsieniuose.

* * *

Lietuvoj katalikų jaunimo judėjimo pradžią dar visi atmename. Jis dar yra tik, taip tariant, nuo vakar dienos, nes dar tik antrąjį dešimtmetį savo gyvavimo tepradeda. O tačiau to judėjimo reikšmė netik Lietuvos katalikybei, bet ir besikuriamos nepriklausomos Lietuvos valstybei yra labai didelė. Tuo tarpu kai nekatalikų jaunimo nuėjo net ir į Lietuvos nepriklausomybės bei valstybės priešininkų eiles, katalikų jaunimas visose audrose paliko ištikimas Dievui ir savo Tėvynei, net savo gyvybę aukodamas.

Tas pasiaukojamas darbas tėvynės nuo priešų gynimo ir jos atstatydinimo vėl darė įtakos ir pačiam judėjimui.

Praeitų metų „Ateities" 1-jo sąsiuvinio 1-me straipsnely, programiniame antram ateitininkų gyvenimo ir darbo dešimtmečiui, buvo įrašyti toki nedrąsūs, daug kam paliekę neaiškūs žodžiai: „Mūsų draugų didvyrių krauju suvilgyta tėvynės žemelė ima daigint dar naują, ligšiol nesireiškusių katalikų moksleivijos judėjimo gėlelių ir visą judėjimą kreipia į naujas, dar gilesnes vėžes..." Šiandien tai jau yra virtę gyvenimo tikrenybe. Šiandien Lietuvos katalikų moksleivijos judėjimas yra jau, taip tariant, atsistojęs ant savo kojų, kad stipriau gyvenime atsiremtų: šiandien tas judėjimas turi savo aiškų išreiškimą netik vaikinų, bet ir mergaičių gyvenime. Šito krypsnio judėjimas turi savo tikslu užkirst kelią tam giliai nenormaliam, stačiai bauginančiam reiškiniui, kurį konstatavo praeitame „Ateities" sąsiuviny (27 pusl.) draugas Jasaitis, tam masiniam „išateitininkėjimui" ypač vidurinę mokyklą baigus, „kas ypač pastebima draugių tarpe".

Taigi, Lietuvos katalikų moksleivijos judėjimas eina neapsileisdamas užsieniais. Daug jau mūsų, jaunime, padaryta, bet dar daugiau kilnių darbų ir uždavinių laukia mūsų netolimoj ateity. Taigi ateitininkai, — ateities žmonės — ruoškimės tai ateičiai tinkamai prisirengti, kad ji, toji ateitis, tikrai būtų mūsų.

Dirbkime, o Dievas padės! **Pr. D.**

Tiesos žodis.

(tęsinys)

Šit išeina į kiemą sūnus, jaunas ąžuolėlis, paskui motinėlė augintojėlė, laužydama baltąsias rankeles, tėvelis be kepurės galvą nuleidęs, seselė su gėlių pluokšteliu rankose ir jaunasis brolelis. Valandėlę tylu ... Šit seselė prieina, sega gėlių pluokštelį prie brolio krūtinės ... meiliai pabučiuoja ir ios akyse pasirodo dvi rasos ... Bet motušė neišturėjo, puolė apsikabino sūnaus kaklą ir čia pat sukniubo ... apalpo ...

Kiek kartų saulelė tekėjo ir leidosi, tiek kartų sustingęs mėnulio veidas kas vakarėlį matė berymančias prie lango ir laukiančias sūnelių pargrįžtant motinėles, kol jos suvyto, kaip rudens gelelės ...

Mirus Gladijui, šalį valdė dar keletas valdovų, prie kurių žmonės galėj šiek tiek atsikvėpti. Bet užvis baisiausias buvo valdovas Gladijus Antrasis, kuris savo neribotais geiduliais pranešė visus kitus, kurio puikybei Mesijana buvo permaža, nes ir erdvėse panorejo viešpatauti. Ir vėl pasipylė upeliais žmonių ašaros, vėl pasigirdo dar baisesni žmonių vaitojimai. O valdovas lėbavo savo marmoro rūmuose, aplink kuriuos augo didžiausi rožių, laurų, oleandrų, palmių ir kitų medžių sodai, lyg girios. Prieš pačius rūmus buvo didelė aikštė, viduj kurios stovėjo didžiulė paties Gladijaus stovyla, vaizdavusi jį stovintį su diadema ant galvos ir levu prie kojų; prieš stovylą kiekvienas praeidamas turėdavo nusilenkti, kad parodytų ištikimybę valdovui. Pakraščiais taip pat buvo keletas stovylų, vaizdavusių valdovo didybę arba pusnuogės moteriškes. Šioje aikštėje nuolatos laukdavo maldaujančios valdovo malonės didžiūnų minios, iki pamatys žvaigždės veidą (taip vadino valdovą) arba kol išgirs jo artimųjų pranešimą. Kartais čia valdovas darydavo savo gvardijos legijonų parodą arba pranešdavo iš aukšto balkono vyriausiems valdininkams naujus įvedamus statymus. Iš čia eidavo alėjos į įvarius pilies kampus. Kryžtakėse taip pat buvo aikštės, tik mažesnės už pirmąją. Tokių aikščių kampuose taip pat buvo biustai ir stovylos, pakraščiais suoleliai, o vidury aikštės fontanas metąs aukštai vandens karolius, kuriuose, saulužei spindint, matydavosi skaisčiaspalvė vaivorikštė. Šiaip tokiose aikštėse retai žmonių tesimatydavo, bet delto pirmą mėnesio dieną visuomet būdavo pilnintelės, nes tuomet valdovas sukviesdavo aukštuosius valdininkus ir diduomenę. Tada teatras, maudyklės ir cirkas būdavo pilni. Ypačiai susirinkusiųjų buvo mėgiamas cirkas, nes čia, matyt, buvo daugiausiai įspūdžių. Čia metydavo ritinį, eidavo lenktynių, būdavo ristinės su žmonėmis ir žvėrimis ir gladijatorių kautynės. Visi akrobatai išėję arenon pirmiausiai tris kartus

žemai lenkdavosi prieš valdovo sostą, o minia tris kart šaukdavo: „Garbė Valdovui! Garbė Gladijui! Garbė Mesijanos Zvaigždei!“ Ir daug kas laimėdavo akrobatų, tinkamai valdovą pasveikinę, ypač tie, kurie eidavo imtynių su žvėrimis arba gladiatoriai, nes tik vienas valdovas galėjo įsakyti gelbėti levo parmuštą niekam nerūpimą nelaimingąjį vergą, ir tuo nors gyvybę išgelbėdavo, jau nekalbant apie sveikatą. Arba valdovui ranka pamojus nugalėtojui gladiatoriui, parmuštasis buvo paliuosuojamas iš po mirties kalavijo, kuriuo turėjo būti atverta prislėgta nelaimingojo krūtinė.

Jei šiaip pirmose mėnesio dienose ūždavo visa pilis, tai valdovo rūmuose ūžesys buvo kasdieną. Čia nuolat ausį kuteno muzika, skambėjo taurės; vynas ir midus liejosi upeliais. Visad sūkuringa linksma, smagu, o ypač valdovui, nes netoli savęs laikė nuolat bent dvi gražiausias didžiūnų žmonas, koi jos nusibosdavo, ir be to visi ant rankų nešiojo. Didžiausia garbe skaitėsi, jei valdovas kurį priimdavo valgių nešti į stalą, o kartu valgė tik išrinktieji. Bet nusibodo toks gyvenimas Gladijui. Pareikalavo, kad mesijaniečiai kas met pristatytų valdovo rūmuosna 12 skaisčiausiųjų gražiausiųjų mergelių. Tuo tikslu buvo paskirti išrinktieji valdovo žmonės, kurie važinėdami po šalį sužinotų, kurios mergelės gražiausios. Ir vėl pasipylė motinėlių ašaružės. Jei norėjo užauginti gražią dukrelę, tai tuo pačiu turėjo slėpti nuo kitų žmonių, arba kaip nors apgauti. O nelaimingas, o baisus likimas mergelių patekusių valdovo rūmuosna! O išeiti iš čia vargiai bebuvo galima: jei pasiduosi valdovo norui, jo žvėriškiems geiduliams, vistiek po kiek laiko išvarys iš rūmų. O kur eisi, jei gražioji jaunystėlė su šaknimis išrautą ir nuvytusi. Bet reta mergelė beišeidavo iš valdovo rūmų: jų tyra širdis nedasileisdavo valdovo glamonėjimų ir tokių mergelių galvelės nuriedėdavo nuo grakštaus liemenėlio ... Bet ir šio paskutiniojo sumanymo valdovui neužteko. Jis panorėjo matyti visą apylinkę ir kalnus, tarp kurių buvo miestas ir pilis. Jis tai norėjo matyti būdamas pilyje. Todėl ir sumanė pastatyti labai aukštą bokštą, kuris kiltų virš debesių. Ir vėl naujas vargas, naujos nelaimės mesijaniečių tautai. Nežiūrint to, kad valdovas turėjo tūkstančius vergų, žmonėms buvo įsakyta eiti bokšto statyti. Žmonės, kaip skruzdėlės kas dieną nuo aušros lig sutemus triūsė, prakaitavo: vieni akmenis laužė, kiti juos vežė, treti kilnojo, ketvirti krovė, mūrijo ir taip be galo ... nes visa valdovo ir viskas valdovui.

II.

Vieną naktį buvo audra. Dangus iš vakaro buvo lyg kraujais pasruvęs, o naktį pakilo vėjas ir viskas susimaišė. Žaibai tolydžio raižė tamsumą, ir perkūnas atsimušdamas kalnuose, lyg grūmėsi įnirtę titanai, ir norėjo kalnus į jūrą suversti, kad nebūtų Melynajai upelei kelio į plačiąsias jū-

ružes. Bet ir pastarosios neatsiliko; ardė krantus, putodamos burnojo, tiško, grįžo atgal nieko nepešusios, bet suradusios savo seselių tokių pat amžinų kelauninkių, dar su didesne pajėga grįždavo prie Mesijanos krantų.

Visi paukšteliai ir gyvulėliai slėpėsi kur gilčiau. Žmoneliai, pamiršę savo kasdieninius vargelius tvėrė į maldą Aukščiausiajam Jahvei. Ir valdovas Gladijus šią nakt nelinksmas, lygiai kaip jojo meilužės ... Nei vynas, nei midus nesaldino širdies, o muzikos balse girdis lyg koks nejaukumas, išmėtinėjimas, kažin kas panašu į perkūno grūmojimus, dar labiau panašus balsas į minios raudojimus ... Sėdi valdovas kaktą suraukęs lyg šiurpu darosi, ir mąsto: ką daryčiau, jei minia pultų mane, sakytų manęs nenorinti ... Bet ką ji darys be valdovo? ... Na pagalios tam ir esu valdovas, kad valdyčia ... Kaip Mesijanos kalnai, audrai praslinkus paliko vietoje, taip ir valdovo nuomonės ...

Rytą, audrai nutilus, ir dangui prasigiedrėjus, didveidė saulė išvydo prie jūros kranto ant akmens besėdinčias dvi žmogysti, vieną apie keturias dešimtis su viršum metų vyrą, o antrą apie 16 metų vaikiną; abu buvo nuvargusiu — pabalusiu. Jūroje plūduravo jų laivelis. Tai nelaimingi ne šios šalies žvejai — tėvas ir sūnus. Jie vakar rytą apie tą laiką išplaukė jūron, ir per dieną viskas buvo ramu. Bet vakare, grįžtant namon, pakilo priešingas vėjas, audra ir jūružės bangos žaisdamos atnešė nelaiminguosius į šiuos nežinomus svetimos šalies krantus. Kas dabar jiems daryti? Kame randasi? Kur tėvynė? — tokie klausimai pynėsi žvejų galvose. Ir pagalios nutarė apsigyventi čia, jei leis šios šalies valdovas, nes sugrįžti tėvynėn buvo sunku; o ten taip pat nieko nepaliko, nei šeimynos, nei turtų, jei bent aplūžusią trobelę berastų.

Abu žvejai nuėjo prie valdovo, o jo lyg tyčia būta šiandien gero ūpo. Tad ir leido jiems apsigyventi Mesijanoje (taip valdovas dažnai darydavo norėdamas pasirodyti geras esąs).

Nelaimingi žvejai beplaukydami Mesijanos pajūriu ir beieškodami sau vietelės apsigyventi, pamatė gražų fiordą. Vanduo jame buvo ramus, o gale fiordo krantai buvo visai nuolaidūs, tik kiek toliau vėl staiga kilo aukštyn. Tėvas su sūnumi pamatė stačiame krante lyg ir olą, tik reikėjo viršus pridengti ir būtų šis tas panašu į lindynę, kame drąsiai galėjo pernakvoti bent keturi žmonės. Taigi ir apsirinko šią vietelę sau nauji šalies gyventojai. Jie amatą paliko senąjį — žvejybą. Geresniam vėjui pučiant abu išvažiuodavo jūron ir ten ilgai kartais užtrukdavo; tačiau kada reikėjo važiuoti Mesijanos sostinen, kuri buvo arčiausiai, parduoti sugautos žuvies, tada važiuodavo tik vienas tėvas. Bet ir šis sugrįžęs būdavo kažin ko neramus, ir vaikščiojo galvą nuleidęs, nekalbėdavo nė žodžio. Sūnus buvo dar keistesnis: jei jam

tekdavo būti Mesijanos sostinėje, tai sugrįžęs tuoj bėgdavo į kalnus, ir, ką jis ten darydavo, niekas nežinojo. Jis šiaip jau keistokas būdavo. Būdavo pasiims duonos trupinėlių, nueis prie vandens, atsisės, kojų pėdas įmerks vandenin ir mėto trupinėlius. Taip bežiūrint žuvelių ir maželių ir didesnių suplauks devynios galybės, o jis sau šypsos, put to. savo garbiniuotus ligi pečių nutysusius auksinius plaukus ir pamaželiu kalba, darydamas įvairiausias pastabas: tai šitoji ir be to daug trupinelių gavusi, o ana mažėlė kelintą kartą nieko nesugaunanti; tai vėl nereikia peštis del trupinėlio, jis visoms duosiąs. Bet ypatingai Floriui patikdavo, kai žuvytės vikriai benardydamos savo uodegytėmis suduodavo į vandens paviršių, arba striktelėdavo iš jo. Ne tik žuvytes, bet ir kiekvieną kitą gyvį Floris labai mylėjo. Jis mažiukus vabalėlį saugojo, stengėsi jam padėti, jį kalbino. Pamatęs erelį, Floris įsmeigdavo į jį akis ir sekdavo nekrutėdamas: nors jau erelis senai pasinėrė erdvėse, tačiau jis stovėdavo lyg stabas. Jo akyse šviesdavo tada kažin koks ilgesys, lūkuriavimas; jis giliai atsidusdavo iš visos krūtinės. Nemažesni liūdesį Florio jautrioje sieloje sukeldavo saulužės laida. Nes jam ne tik saulelė, bet ir kiekvienas kitas dangaus žiburėlis buvo brangus: jis kiekviename matė paslėptą tiesą, tačiau liūdijančią Išminties esimą. Ir kaip Floris neišsiilgs nusileidžiančios saulužės? Tos gyvybės palaikytojos, pasaulio turtų krovėjėlės, tamsių kampelių švietėjėles. Jis eidavo tada palikęs ramųjį fiordą, į kalną prie jūros, sėsdavo patogesnėj vietoj ir parėmęs rankomis savo apskritutį veidą, lydėdavo kiekvieną gęstantį jūružės bangose saulės spindulėlį. Dingus paskutiniesiems jis dar sėdėdavo keletą minučių ir eidavo namo, lyg jaunoji seselė palydėjusi brolužį, išjojantį karan į tolimą šalį.

Bet kiek liūdėdamas Floris palydėdavo saulutę, tiek džiaugdavosi ją sutikdamas. Jis tam negailėdavo triūso, nors jam tai buvo stiprybė: keldavo anksti, kol tebebūdavo pridengtos tarpukalnės rūku, lyg baltu šydru, kuomet pasaulis saldžius sapnus besapnuodavo. Jis kopdavo kalnan apie 333 šleksnių aukštumo, kame kalnui lyg tyčia būtų išsisklaidę, kad geriau būtų galima matyti kuriančio ugnis Helio spindulius. Čia kartu su čiulbančiais skrobluose paukštyčiais, Floris kalbėdavo savo rytmečio maldą Aukščiausiam Jahvei ir laukdavo užtekant saulužės. Gal ne tiek laukė pačios saulės, kiek gerėjosi gamtos paslaptingumu, kad varguoliai raminasi sapnų vaizdais, kurių savo gyvenime nematys, kada negirdėti jų prislėgtų dėjavimų, aplinkui gi vien mėlynasis dangus rytuose parausonavęs, begalinė erdvė masinanti sieloje laisvužės sparnus. Ir ištikrųjų laisvužės sūnus — kalnų piemenėlis, pirmas sveikina pirmuosius saulužės spindulius, savo rytmečio daina paleidęs savo aveles. O galingas tada Viešpaties pasaulis, nors senas, bet nuolat jaunas ir gaivinąs dvasią!

Tik šit vieną vakarą parvažiavo senis žvejys Ekscelsus iš miesto dar labiau susikrimtęs negu paprastai. Po kiek laiko prabilo į sūnų: „Flori, ar jau pamiršai savo senąją gimtinę? Bene grįšime tenai? gal laimingesni busime?... Sunku čionai gyventi, nes mano siela negali girdėti bereikalingų dejonių, negali ramiai žiūrėti į ašaras ir kraujus. O mes šio krašto žmonėms nieko negalime padėti, nors esame už juos laisvesni."

„Ne, tėveli," atsakė sūnus, pakėlęs galvą ir papurtęs savo garbanius: „mums viskas brangu. Tuo labiau turime branginti artimą. Mes turime padėti, nes neprivalome žiūrėti į galią, bet į priedermę. Aš varguoliams padėsiu."

Tėvas daugiau nieko nebesakė... Ir vėl paliko abu žveju gyventi... Ir vėl bėgo dienos, bėgo savaitės, bėgo mėnesiai... Ir Floris šiek tiek pakitėjo, jis pradėjo dažniau vaikščioti arba važinėti laivu Mesijanos sostinėn ir kartais net ilgiau užtrukdavo. Tačiau jis grįžęs į ramųjį fiordą nebebūdavo toks neramus, kaip pirma; dabar jo akyse švietė meilė, arba ramus liūdesys; jo truputį sutraukti antakiai reiškė susimąstymą. Bet, kaip pirma taip ir dabar jis lipdavo kalnan pasveikinti saulutės, kartais net ilgokai tenai užtrukdavęs. Vieną kartą kažin koks žvejys netikėtai prasitarė savo draugui, nors pats stebėjosi savo pasielgimu, kad jis matęs, kaip Floris surenka apie save kalnų piemenėlius ir kažin ką paslaptingą pasakojąs; paskui vėl vieną kartą matęs Flori, sėdintį prie vandens ir dainuojantį giliai, ramią širdžiai kalbančią dainelę, kuri nenoromis trėškė ašarėlę; nutilęs Floris pradėjęs mėtyti duonos trupinėlius žuvelėms ir prabilęs:

„Jūs, mažulėlės, gražuolėlės, nesibijokite, nes nesu jūsų valdovas, nesu Gladijus. Jūs ramios plaukykite tyrame vandenely, tuo tarpu, kaip Mesijanos žmogus negali judėti, nors pasaulis platus, kaip mėlynosios jūros." Taip baigęs savo kalbą Floris.

Ar moderninių gamtos mokslų steigėjai ateistai?

Jeigu kas klaustų, kokį vardą duoti mūsų laikams ir jei pats atsakytų, kad gyvename kritingumo laikais, tai tikrai pasakyčiau, kad jis nėra pagavęs mūsų laiko dvasios. Ne kriticizmo laikais gyvename, bet minčių susipainojimo, jų išsekimo ir paradoksų laikais. Ir socijaliniame gyvenime ir rubežiuje tarp prigimties mokslų ir filosofijos, ir doros... Jezuitams buvo prikaišiojama, lyg jie mokiną, kad tikslas pateisina priemones. O gyvenime esti paprastai atbulai; ir ti-

kriausi materialistų „klapčiukai“ ir patsai meisteris Haeckel puikiai vykdo gyvenimam minėtą jų taip peikiamą posakį.

Suvadinti kuodaugiau žmonių į savo kromelį, visoki ateistai ir ypač jų krikštatėvis Haeckel'is griebėsi nelabai gražių priemonių, iš kurių tuo tarpu vienos svarbiausios sekančios. Jie gerai numano, kad nevisus galima meškeriotį paprastomis pasakomis, kad yra žmonių, kuriems pasakas reikia nudažyti „mokslu“, — žinoma, sugalvojant visai nebūtų daiktų.

Į mokslo nepažystantį jaunuolį labai veikia mokslo autoritas. Ir man tikrai teko pažinti moksleivių, kurie iš jaunų dienų buvo tinkamai išauklėti religijos žvilgsniu, bet paskui gimnazijoje prisiskaitę įvairių kapeikinių knygelių iš įvairių mokslo šakų, labai pradėjo abejoti tikėjime. Labiausiai paveikė tų neatsakomingų brošiūrpalaikių tvirtinimas, kad visi mokslininkai, ypač gamtininkai ateistai. Ir tik paskui, labiau įsigilinęs į prigimties mokslus ir sužinojęs, kad beveik visi didieji genijai buvo tikintieji žmonės, vel gryžo prie tikėjimo. Ir suprantama delko taip yra: Jaunuolis negali savarankiai galvoti, jis seka didelių žmonių pavyzdžiu.

Haeckel'is gerai suprato, kad didelių mokslininkų pavertimas bedieviais daug prisidės prie jo „naujos religijos“, t. y. monizmo platinimo. Ir štai toks mokslininkas nesigėdi viešai meluoti i' savo knygoje „Die Lebenswunder“, Stuttgart, 1904, p. VI, garsiausius prigimtininkus, moderninių prieigmties mokslų steigėjus pristato ateizmo platintojais. Minėto veikalo pusl. 537 Haeckel'is gieda: „1543 metais Kopernikui panaikinus geocentrinę pasaulio sistemą ir 1686 m. Newtonui davus naujai heliocentrinei sistemai tvirtus matematinius pamatus, Kant'as savo veikale „Allg. Naturgeschichte des Himmels“ ir Laplace'as savo „Mecanique céleste“ davė tvirtus monistinius (!) kosmogonijai pamatus; nuo to laiko visam astronomijos moksle nėra jokios kalbos apie Dievo sąmoningą veikimą (tvėrimą).“ Kopernikas, Newton'as, Kant'as, Laplace'as kūpo monizmo pradėtojai! Skaitančioji publika labiau jau negali būti apgaudinėjama...

Ką mums į tą atsakyti? — užuot klausyti visokių prasimanymų, mes galime paklausti pačių mokslininkų, ką jie apie save pasakys patys, gerai žinodami, kad tikras mokslas nėra priešingas tikėjimui, ir kad daugumą genialingiausių mokslo tvėrėjų buvo giliai religinga.

1. Kopernikas,

gimęs 19 vasario 1473 m. Torne, miręs 24 gegužės 1543 metais Kopernikų vadinti ateistu, arba tvirtinti, kad jis savo mokslu dėjo pamatus menkam Haeckel'io monizmui, reikštų didžiausią ignoraciją, — reiškia neikiek nežinoti apie šio didžio vyro asmenybę, bei jo raštus. Nereikia būt profesorium, — bet kiekvienas gali žinoti, kad Kopernikas buvo katalikų

kunigas ir Bažnyčiai liko ištikimas lig mirties. — ir todel vien del šio negalima nei manyti, kad jo sutvertoji pasaulio sistema trauktų ateizman. Bet, kas dar beto žino, kokių minčių vedinas Kopernikas tvėrė mūsų modernosios astronomijos pamatus, tas širdingai nusijuokia iš jam daromų priekaištų.

Pavesdamas svarbiausį savo veikalą „De revolucionibus orbium coelestium" popiežiui Povilui III-jam, Kopernikas aiškina priežastis, kurių dėlei jis stvėrės versti pasenusią, dar Aristotelio ir Ptolomejaus duotą žvaigždžių bėgio išaiškinimą. Jis sako, kad Ptolomėjaus astronomija visai neatatinka Tvėrėjo Išminčiai, todel tokia astronomija negali būti tikra... Sako, tuos astronomus galima esą palyginti tulam žmogui, kuris įvairias kūno dalis visai netvarkingai sudeda ne jų vietoje ir išeina baisi baidyklė, bet ne žmogaus figūra. Todel jis turėjęs visus tuos netikslumus peržiūrėti ir peržiūrėjęs labai gailėjosi, kad senieji astronomai nesusekė ir iškraipė žvaigždžių judėjimo kelius, tuo būdu lyg įžeizdami išmintingiausią ir tobuliausią Tvėrėją. Ir po tų Koperniko žodžių, kaip galima jam prikišti, kad jis kuom nors prisidėjo prie Haeckel'io monizmo paremimo!

Po Koperniko eina:

2. Keppler'is,

gimęs 27 gruodžio 1571 m., miręs 5 lapkričio 1630, kuris irgi patsai prisipažysta, kad ir jį, kaip Koperniką, panašios priežastys vertė giliau patyrinėti dangaus reiškinius, kad tuo būdu labiau pažinus ir išaugštinus Dievo galybę. Ir savo didelio veikalo „Mysterium Cosmographicum" motto deda sekantį: „Coeli enarrant gloriam Dei", reiškia „dangūs skleidžia Tvėrėjo garbę" ir pasisako, kad prie atradimo begalo svarbių visai astronomijai vadinamų „Keppler'io dėsnių", jis priėjo galvodamas apie Tvėrėjo tobulas mintis ir planus. Atradęs trečiąjį, t. y. svarbiausiąjį dėsnį, jis begalo nudžiugo ir užsigeidė rašyt veikalą apie pasaulio harmoniją, jo didelį tvarkingumą ir begalinę Dievo išmintį. Jis baigia sekančiu Tvėrėjui hymnu (žiūr. pusl. 13 Müller, Johann Keppler, der Gesetzgeber der neuerėn Astronomie, Freiburg 1903): „Didis mūsų Viešpats ir didi Jo galė, o Jo išmintis be ribų: pagerbkit Jį dangūs, pagerbkit Jį: saulė, mėnuli ir planetos kiek jūs išgalit. Pagerbkit Jūsų Tvėrėją jūsų kalba (reiškia harmoningu judėjimu) Garbinkit Jį, dangaus chorai, garbinkit visi, kas supranta šią harmoniją. Garbink ir tu mano siela, savo Tvėrėją; nes iš Jo, per Jį ir Jame viskas, kas žinoma ir ko da visai nenumanoma..."

Tai tokių pažiūrų buvo šis vyras, kurio astronomija ir kosminė fizika niekados neužmirš. Ir sakyti, kad gamtos mokslas traukia ateizman, yra niekų nepamatuotas dalykas. Traukia nebent tą, kurs dar mažai pažysta mokslą, o tik pri-

siskaitęs pigių agitacinių knygelių, kurių nemaža gamino netik Haeckel'is, bet ir tūkstančiai klapčiukų, netik Vokietijoje, bet ir Rusijoj ir kitur.

3. Newton'as (Njutonas),

moderninėje fizikoje ypatingai pasižymėjęs (gimęs 5. I. 1643, miręs 31 III. 1727) arba tikriau sakant sutvėręs klasinę fiziką (žiūr. „Kosmos" I-jų metų II sąsiuvinys: Erdvė, laikas ir medžiaga moderninėje fizikoje, P. Jucaičio straipsnis), buvo irgi religingas vyras. Apie jį pasakojama, kad jis dar būdamas studentas sėdėjo sode po obele. Tuo tarpu nukritęs obuolys paskatino jį giliai pamąstyt apie puolimo priežastį ir visą procesą, ir tuoj jo galvoj kilo klausimas, ar tik žemė neveikia ir kitus daiktus, sakysim saulę ir mėnulį, juos pritraukdama? O gal mėnulio sukimas apie žemę ne kas kita, kaip tik jos pritraukimo veikimas? Čia reikėjo labai tikslių ir griežtų skaičiavimų. Tą klausimą Newton'as tuotarpu negalėjo išrišti. Tik 17 metų vėliau pasinaudodamas matematininko Picard'o darbais, Newton'as, būdamas Cambridge, pradėjo savo svarbųjį darbą, kurio davinys buvo toks, kad tas judėjimo dėsnis, kuris krintantį obuolį traukia žemėn, — kad tas pats dėsnis normuoja ir visų planetų judėjimą; ne tik planetų, bet ir visų kosminių kūnų, kurie skrieja elliptyniais ar paraboliniais keliais apie saulę. Tai mums iš fizikos gerai žinomas dėsnis, darantis pamatą netik fizikai, bet ir astronomijai. Visi medžiaginiai kūnai pritraukia viens kitą proporcingai jų masėms ir atvirkščiai proporcingai jų atstumo kvadratui m. m' : r^2. Tuos jo visus tyrinėjimus randame jo „Naturfilosofijos principuos" kurių turinys atatinka mechanikos vadovėliui. Veikalo pabaigoje Newton'as rašo: „Puikus ir stebėtinas saulės, planėtų ir kometų suderinimas tegalėjo kilt tik iš begalo išmintingos ir visagalingos esybės. O kadangi greičiausiai kiekviena nejudomoji žvaigždė (Fixstern) sudaro sistemos centrą panašų į mūsų (t. y. saulės) sistemą, tai visa visatą, kadangi surengta vienodu planu turi sudaryti to paties Viešpačio karalija. Iš to seka, kad Dievas yra gyvas, veikiąs ir visagalis Dievas, kad jis yr virš visatos ir visai tobulas. Aišku, aukščiausio Dievo esimas yra būtinas (metafizikos prasmėj P. J.) ir todėl jis egzistuoja visur ir visada (Citata iš Zoeckler, Gottes Zeugen im Reiche der Natur, Gütersloh 1881 I, 232 p.).

Minėti paties genijaus žodžiai labiaus tikėtini, negu Haeckel'io jam varu primestas pigus monizmas.

Del minėtų trijų vyrų mums nereikėjo daug kalbėti: jų pačių darbai ir žodžiai greit išsklaido priekaištus.

Toliau seka

4. Laplace'as,

(1749—1827) didelis matematikas ir dangaus mechanikas teorininkas, kurio vardas paprastai rišamas su taip vadinama

„Kant'o Laplace'o hipoteze" Del pasaulio kūnų išsivystymo ir kuris irgi toli buvo nuo ateizmo. Bet Haeckel'is ypatingai kabinasi prie Laplace'o, gal manydamas iš šio garsaus mokslininko padaryti vieną iš stipresniųjų „stulpų" jo menko, nieku nepamatuoto ateizmo. Haeckel'is rašo apie Laplace'ą: „Ortodoksiniai laikraščiai nesenai iš nauja stengėsi nuversti garsaus Laplace'o ateizmo pripažinimą, kurs jau seka iš garsios kosmogonijos; jie net tvirtina, kad šis monistas (!) mirdamas gryžo prie katalikų tikėjimo..." Toliau seka keli jam priprasti koliojimai katalikų bažnyčios adresu, kurių čia neverta nei cituoti. Tai tiek Haeckel'is. O kaip tikrenybėje? Ji, kaip visada prieš Haeckel'į. Iš kur prasideda kalba apie Laplace'o ateizmą? — Ši iš menko anekdoto[1]), kuris nupasakoja Laplace'o ir Napoleono I trumpą pasikalbėjimą. Buvo taip: Laplace'as įteikia generolui Bonapartei pirmąją naujai parašytos pasaulio sistemos knygą (pasaul'o kūnų susidarymas ugninės medžiagos masės, šiai besisukant). Generolas klausia mokslininko: „Newton'as savo veikale kalbėjo apie Dievą; skaičiau ir Tamstos veikalą, bet neradau Dievo vardo nei karto paminėto." — Pilieti ir pirmasai konsule — neva atsakęs Laplace'as: „Ši hipotezė man nėra reikalinga." Šitas anekdotas, tai vienas ir visas Haeckel'io šaltinis, nors patsai Laplace'o ateizmą? — Gi iš menko anekdoto[1]), kuris nupagrafai norėjo įdėti tą pasakėlę jo gyvenimo aprašyman, kaip liūdija garsusis jo tautietis Arago. Jau vien šis faktas ganėtinai įrodo, kad Laplace'as buvo norima (kaikurių) pakrikštyti ateistu prieš jo norą. Beto, kaip tikrina aukščiau minėtas H. Faye (iš Paryžiaus observatorijos) dalykų stovis yra sekantis. Laplace'as kovoja ne prieš Dievą, bet prieš jo pirmtakūno Newton'o kaikurias pažiūras astronomijos srityje. Kad pasaulinių kūnų judėjimo tvarka veiktų, Newton manė tiesioginio Dievo įsikišimo reikalingumą. Didis Laplace'o nuopelnas, kad jis griežtais matematiniais skaičiavimais įrodė, kad netvarka, kurios bijojo Newton'as, įvykti negali. Taigi Laplace'as hipotez laikė ne Dievo esimą, bet jo tiesioginį įsikišimą žvaigždžių judėjiman, ypač tamtikruose jo raštuose. Kita gi vertus yra tikra tiesa, kad Laplace'as, mirė kaip tikras tikintis krikščionis, — nors tai ir labai netinka Haeckeliui (žiūrėk į liūdymų sąrašus „Germânia" 38 N. 31 rugsėjo 1905 m., moksliniame priede). Jo veikaluose nėra nei vieno nerimto išsitarimo, kurių pilni Haeckel'io veikalai, nei vieno tyčiojimos iš bet kokios religijos; priešingai, Laplace'as kalba apie prigimties pradėtoja rokiu rimtu tonu, kuris aiškiai pasmerkia ateizmą à la Haeckel'io. Liko dar vienas svarbus mokslinimkas, kurį kaikas nori padaryti ateizmo stulpu, — tai

[1]) Žiur. H. Faye, Sur l'origine ud monde, Paris, 130—2 pusl., iš kur tas anekdotas ir imamas. — 1913 m. „Ateity" (176 p. ir k.) jau buvo plačiai išnagrinėta su šiuo anekdotu rišamas Laplaso ir jo kosmogonijos bedieviškumo klausimas. *Red.*

5. Robertas Mayer'is.

(1814—1878 kilęs iš pietų Vokietijos, kurį anglų gamtininkas Tyndall pavadino didžiausiu XIX amžiaus genijumi ir kuris viešai išpažino savo gilius religinius įsitikinimus. Taip, 15 birželio 1871 m. siūsdamas savo „Naturwissenschaftliche Vortraege" vienam draugui aiškiai parašė: „Antimaterialistinė plotmė, kurią aš užėmiau ir kurios niekad neapleisiu, žymi ir šiam veikale." Mayer'is yra atradėjas pamatinio fizikos dėsnio — energijos pastovumo dėsnio, kurs sako, kad energija yra nesunaikinama, tik jos apsireiškimo formos keičiasi; mechaninė energija pereina į šilumos energiją, elektroenergija į mechaninę ir t. t. Dėsnis formuluojamas ir šiaip: „Kinetinės (judėjimo) ir potencinės energijos (t. y. sutaupytos energijos) suma yra pastovus dydis." Chemijoj yra jau panašus dėsnis — kad ir medžiaga nenyksta, — keičiasi tik jo egzistavimo formos. Tuod dėsniu kartu su kitais mokslo faktais, — apie ką pasikalbėsime vėliau — aiškiai rodo, kad medžiaga ir energija turėjo būt sutvertos, o ne iš savęs. Šitas Mayer'io atrastas svarbus dėsnis davė Haeckel'iui neva progos sakyti; kadangi jėga ir medžiaga yra nesunaikinamos, tai jos amžinos ir egzistuoja nuo amžių be jokio tvėrimo akto, — kas yra visai klaidinga, — prie ko vėliau dar gryšime ir moksliškai pamatuosime. Haeckel'iui viskas galima; kas kas, bet jau Mayer'is tai tikrai taip nemanė, nes buvo perdaug rimtas ir religingas žmogus. Kai Innsbruke 1869 metais per gamtotyros mokslininkų susirinkimą buvo ginčijamasi del Mayer'io atrasto dėsnio pritaikymo psichiniam gyvenimui, jis Mayer'is, karštai debatavo prieš kaikuriuos materialistus. „Aišku, sako jis, kad gyvose smegenyse yra nuolatinis medžiaginis kitėjimas, kurį vadiname molekuliniu veiksmu, ir kad žmogaus psichikos (dvasinės) funkcijos ankštai surištos su tuo medžiaginiu smegenų aktu. Tačiau didelė klaida tuodu procesu identifikuoti (t. y. sakyti, kad dvasios reiškiniai kila vien iš smegenų dalelių judėjimo ar kitėjimo). Tuodu procesu galima esą palyginti telegrafavimo procesui: siunčiant telegramą, telegrafo stotyje esančiuos elektros elementuos eina chėminės reakcijos. Bet tai, ką telegrafas kalba, taigi telegramos t u r i n y s, jokiu būdu nėra minėtos cheminės reakcijos (elemente) funkcija. Tai da labiau galioja smegenims ir mintims. Smegenys tai tik i n s t r u m e n t a s (per kurį dvasia apsireiškia) b e t n e p a t i d v a s i a. Dvasia gi, kuri mūsų pajautoms nėra prieinama, anatomui ir fizikui negali būti tyrimo objektu." Leiskit man baigti — taip užbaigia Mayer'is kalbą: — iš visos širdies šaukiu: „T i k r o j i f i l o s o f i j a yra ne kas kita, kai tik į v a d a s į k r i k š č i o n i ų r e l i g i j ą."

Šie tokio genijaus žodžiai turi mums ipatingos svarbos. Jie pilnai pašalina visokias paskalas, kad gamtos mokslai traukia į bedievybę ir kad visi mokslininkai yra bedieviai.

Šį ateistų ir įvairaus plauko „laisvos minties“ rėksnių tvirtinimą galime dabar patys gerai įkainuot, kai žinome, ką patys mokslininkai apie save yra pasakę... Beto, tai davė mums šiek tiek progos susipažinti su „mokslininkų“ — ateistų tvirtinimu, jų doros ir mokslo vertę. Haeckel'is būtent sakė: Prieš mus alternatyva, — arba prigimties mokslas ir patyrimas arba tikėjimo pasakos ir Apreiškimas! Mes gi, prisižiūrėję į genialingiausius pereitų amžių mokslo vadus, padėjusius pamatus šių dienų mokslui, galime dabar pasakyti: Visai ne: arba prigimties pažinimas, arba tikėjimo pasakos, bet: Dievo pažinimas per prigimties mokslus!

„Pusiau mokslas“ veda šalin nuo Dievo,
Tikras mokslas traukia į Dievą.

Pranas J—tis.

Fantazijos kūryba.

(Tęsinys).

2.

Fantazijos vertė ir reikšmė visiems yra žinoma. Vienų norima, kaip jau buvo sakyta, joj matyti tikrą „pasaulio principą“ — viso gero ir blogo šaltinį. Tai yra perdaug. Tiksliau sakant, ji yra toji galybė, iš kur visais keliais eina žmonių daug laimių ir nelaimių, bloga ir gera.

Peržvelkime mes nors apgraiboms tas gausias ir didelės dovanas, kur fantazija žmogui duoda, apsiausdama visą žmogų.

Dyrstelkime į žmogų ir, pirmių pirmiausia, į proto sritį, sudarytą galvojimais ir sprendimais. Fantazijos veikimas nėra vienas dvasios galvojimas, bet pažinimas paveikslais ir vaizdais; ji reikalinga ir netik galvojimo abstraktinėms idėjoms austi į pačias formas ir paveikslus. Ji net atliepia pačiam galvojimui, duodama kaip tik tais paveikslais medžiagą galvoti ir paragindama atitrauktinai (abstraktiniai) protauti. Ji pamasina proto elementus jausmo apdangalą numesti — kadangi protas yra juo apvilktas — ir turinį paverčia grynai dvasinėmis idėjomis. Šitą pamaginimą galima išaiškinti tuc, kad galvojimas, palietęs dvasinio turinio paveikslą, daug lengviau (paveikslo ryškumo atžvilgiu) atranda naujų grynai dvasinių sąvokų ir tiesų. Aiškus daiktas tiktai paveikslais, rodančiais galvojimo akims pajaučiamąją tiesos pusę, žmogus įsiskverbia savo turimomis galiomis į visą šavo pažinimo galybę ir esti visiškai patenkintas. Pats patenkinimas yra geriausias paraginimas naujiems dalykams ieškoti

ir smelktis į tiesos sritį. Kiekvienam taip žinoma, kad tik pati tiesa yra žymus ramstis teisingiems įvertinimams. Tuo būdu fantazija tikrai lobina dvasią.

Taip pat naudingai ir akinamai veikia fantazija valią — verčia pažintąjį dalyką pamilti ir pačiu darbu gerai įsidėmėti Tai padaro fantazija ne betarpiškai, bet tarpingai. Fantazijos uždavinys yra tiesą ir gerumą sumesti ir atausti masinančių ir žavinčių paveikslų ataudais. Pavyks fantazijai paveikslai sukurti aiškiai, tiksliai, gyvai, tinkamai ir veikiamai, tuoj ims veikti ji tvirtai pajaučiamuosius norų elementus ir tų elementų pajėgas. Čia toji jausmų jėga spaus tvirtai vėl valią. Taig fantazijos vaizdai bus valiai pagrindas, grįstas jausmais. Kokia didelę pagalbą duoda valia jausmų pajėgai, žinoma visiems; tam tikromis aplinkybėmis susivertus yra net sunkoka atsispirti jausmų audroms ir vėtroms.

Turtas kurio betarpiškai privalo kuriamoji pajėga, yra pajaučiamieji siekimai su įvairiais norais, jausmais ir geismais, ir tiktai šiuo būdu vedama kūno turimosios galios į veikimo sritį. Mes patys gerai jaučiame, kad tvirtais geismais, nusigandimais, pasibiaurėjimais, nusiminimais ir kerštais visas gyvenimas esti vienoks, džiaugsmais, nušiteikimais esti vėl kitoks; lengvumas, margumas, linksmumas, patvarumas ir jėga sudarydina patį pašaukimą arba paralyžuoja, pabaigia ir sutrikdo gyvenimo ir kūno pajėgas. Norima net fantazijai primesti viso amžiaus laimę, taiką, pasiryžimą ir net žymę kūno gyvenimo dalį.

Taip aprėpia gerai įsmagintos ir išmiklintos fantazijos saulėti veikimai visą žmogaus sielos gyvenimą ir maišina su džiaugsmu kurti. Tatai tinka ir dvasiniam pasauliui. Duos siela linkmę į viršgamtinį ir Dievo pasaulį, tuoj fantazija ir kreips į tą kraštą savo didžiąją galybę, kur kaip tik ras didelę sielos kūrybai paramą. Jei žmogaus fantazija bus ypač dvasinga, tai įstengs pasiekti savo gyvais ir gražiais vaizdais begalines Dievo dovanas ir jų didelį reikalingumą sielai. Iš fantazijos gražių kilančių paveikslų yra pajaučiama Dievas ir dangus ir tuo būdu greit paliekami oro daiktų veikimai; kildami malda reiškiame paprastus, vidujinius ir širdingus santykius su Dievu. — esti net taip, jog sunkus ir materialis kūnas gali rykauti pas gyvąjį Dievą. Kilnūs dangaus paveikslai padedant Dievui ir paties darbui, esti taip pat gyvi, kaip ir gamtos vaizdai. Aukštojoj mistikoj randama pažinimo elementai, kurie priklauso aukštosios fantazijos, tiksliau tariant, fantazijos reiškinių. Tokių būdu vaizdų pajėga lengvas ir net menkas pasaulio ir gamtos reiškinys, tampa ištikrųjų tyru ir dvasiniu dalyku, pasiekia savo aukščiausiąjį tikslą ir garbina Dievą.

Bet žmogus gyvena ir visuomenėje. Čia fantazija plečia savo darbą — tas dalykas liečia atskirą žmogų — ir ant visuomenės sluogsnių.

Visuomenės gėris pirmių pirmiausia yra mokslų reikalas. Čia didelės svarbos turi pats vaizdus ir supratingas mokslo dalykas. Ypatingai tinka mokslui religija, kurios aukštos ir gilios paslaptys daug duoda net paprastų nemokytų, kaip ir mokytų žmonių pačiam pažinimui. Čia yra geras ir ryškus būdas suprasti ir išaiškinti dalykus nematomus, dvasinius ir viršgamtinius dalykais matomais ir turimaisiais; tuo būdu yra dirbę Bažnyčios tėvai, duodami begalinę pagalbą tikintiems. Tai tikras fantazijos nuopelnas, kai padedant galvojimui laiko (ir Zeitlichen) įžiūrima Amžinojo pėdsakas, dvasiniai ir nematomi dalykai yra suprantami ir įžiūrimi nematomuos dalykuos, ir tuo būdu atspėjamas didelis ir iškilnus visų kuriamųjų minčių vienumas. Jos pagalbinis darbas, aiškinant religijos dalyką, yra Šv. Dvasios dovanų įtakoje. Galvojimo sekmingumas ypatingai pareina nuo lengvumo ir pagrindingumo išaiškinti aiškiai, teisingai ir ryškiai religijos paslaptis; kai del mokslo sekmingumo, tai keliamosios sąvokos įrodymais ir palyginimais iš gausių dalykų, padedant tikėjimui, yra lengviau priimamos ir valia verčiama apsispręst. Išminties kilnumas tobulina visa savo grindimais ir įrodymais, einančiais iš aukščiausios tiesos, būtent paties Dievo; ji išaiškina viršgamtinius dalykus, kaip, pavyzdžiui, Dievą, net savo aukštu ir kilniu tikrumu ir gražumu nustato santykius ir su savimi.

Kitas didelės reikšmės dalykas žmonijos visuomenės sluogsniams yra toji pagalba, kur fantazija duoda valstybės ir bažnyčios iškalbingumui. Veikiant, pirmiausia, aukščiau kalbamam dalykui patį pažinimą, veikia kartu ir valia. Iškalbingumas savo kilnumu žmonėms yra žymi valios, sprendimo ir veiksmo raginamoji priemonė. Žmonės ir tautos turi būti valdomos ne tiranija, sauvalia ir kitų primesta jėga, bet taip, kaip paties Dievo žmonės yra valdomi: jų pačių laisvos valios sprendimu, pagrįstu duotos puikios tiesos galybe. Tai yra čia tas pagrindas, delko iškalba visų kultūringų tautų yra taip vertinama; del religijos kalbėti netenka — čia veikia Viešpaties ranka ir gyvasis tikėjimo žodis išganymui ir amžinam palaiminimui. Iškalba yra tikra ir galinga žmogaus valdytoja ir nepaprasta žynė, kurios galybe tautos lankstomos ir kreipiamos, kaip vandens srovė. Viešpaties rankoje. Iškalbingumas semia galybę iš įsitikinimo, tekančio iš galvojimo, tiesos ir pačių gilumų. Įkvėpti ir valios jūrą pajudinti, — tie dalykai visa nusisprendžia, — yra pačios fantazijos dalykas. Iškalbingumas yra nesutaikomas, pirma ryškiu ir griežtu protinių elementų veikimu ir, antra, jausmo versmėmis; jausmai praskleidžia fantaziją masinančią, įtraukiančią ir pergalinčia vaizdų kalbos galybe. Kur ugnies žarijos smilksta, kur ašaros teka, kur kerštas siaučia ir nertėja, ten fantazija širdis trina ir veria. Iškalbingumas be fantazijos yra galimas tiktai grynam protui — žmonių širdys priklauso geismų, geismai fantazijos.

Ryškiausiai kįšo naudinga fantazijos galybė mene. Menas yra pajaučiamasis ir kilnus tiesos ir gėrio vaizdas. Tiesa ir gėris savimi yra dvasinis bet-kurio meno kūrinio turinys. Kada šitas vidaus dvasinis dalykas bus matyti iš atatinkamos oro formos, tada tikrai čia bus gražusis menas, menas žmonėms; tiktai tiesa ir gėris yra džiaugsmas ir grožis angelams. Žmogaus norima turėti pajautimų vaizdai — toki, kur ji patenkintų ir duotų gėrio malonumą ir palaimą. Čia yra meno idealas: dvasiai parinkti ir sukurti tinkami reiškinių motyvai; tatai yra didžiausias kuriamasis veiksnys meno valstybėje, tai kaip tik tasis dalykas, kur fantazija meno kūriniui yra labai reikiama. Be fantazijos nėra meno kūrinio, tikrojo menininko — bus tiktai vienas meno amatas ir amatininkas. Tai kiek daug duoda menas visuomenės gyvenimui pakelti ir džiūgauti! Menas yra tikra toji kelio rodyklė pirštu rodanti iš medžiagos ir žemės į dvasinį ir viršgamtinį pasaulį ir, pagaliau, į Dievą. Galų gale menas atneša daug dangaus minčių ir garsų iš laimingesniojo krašto ir džiugina mus šioje žemės ašarų pakalnėje. Pati Bažnyčia negali jo atsikrėsti. Po jos skliautais menas yra tikra Viešpaties tarnaitė, viršgamtinių paslapčių rišėja. Koks būtų pasaulis ir kokia bažnyčia be meno? Tiktai muzika be garsų, dažai be spalvų. „Tikrai yra tiesa", sako visai teisingai Scheid'as, „kad fantazijos nebūtų, tai daug suktybių išnyktų, daug iš vėjo statomų bokštų sugriūtų, bet pasaulis būtų įšalęs ir įkietėjęs, jo gražūs lapai ir žiedai būtų nuvytę."

Bet kaip fantazija yra baisus naikinantis faktoris žmogaus gyvenime, kada dirbama ne tiesai ir gėriui, kada iš rankų iškrinta proto ir sąžinės vadžios. Ji tada nešvariomis pasėtomis sėklomis užteršia gražiai dygstantį gerą javą.

Tačiau, fantazijos perpildymas galvojimo veikimui yra nesveika. Žmogus yra sutvertas ir pabaigtas kūrinys ir delto gali suskilti ir susigaubti nemažai plyšių — taip atsitikti, kad vieni dalykai gali pakenkti kitiems. Tada esti iškrikimas pusiausviros, aptemimas į Dievą panašaus paveikslo; tik Dievas visose tobulybėse yra begalinis ir jo viršus vienoje tobulybėj išlygina kitas. Perdidelė fantazija yra kliūtis ir pavojus augančio galvojimo lavinimui. Lengva, lanksti ir paviršutina kūrybos galia kenkia savimi rimtam mokslui, įsigilinimui į tiesą ir tyrimui. Greit atsidžiaugiama bendromis, ore kybančiomis pažiūromis ir supratimais. Iš čia eina neaiškumas ir didelis potvinys minčių ir idėjų, neteisingumas ir perdėjimas sprendimų, lyg sapne jautimas tiesos ir teisės, visai be moksliško aiškumo, griežtumo ir įtikinimo. Ar tas dalykas teikia žmogui garbę ir ar nekenkia gyvenime reikiamam mokslo pasirinkimui? — Fantazija būtų ne rimtam mokslui, bet sapnams, bereikalingiems nesąmonių audimams — būtų tik nenuilstamas romanų ieškojimas, dalykas jaunuomenei nesveikokas, trumpai sakant, tokia fantazija siela

daugiau kenktų, nekaip kūnui koks alkogolis. Toks vienų sapnų gyvenimas uždengtų dabartį ir tikrenybę, žmogų nuvestų į šešėlių pasaulį, padarytų jį gyvenimui visai netinkamą, nes gyvenimas nėra anaiptol sapnas. Čia negalėtų būti kalbos del praktinio proto ir gyvenimo išminties. Ilgas dvasios kvėpavimas nesveiku oru gali užtemdyti geriausias pažiūras ir taip jau labai klaikią gyvenimo linkmę. Iš to tik būtų suktybės ir nekentimas čia esamo žemės gyvenimo. Toks fantazijos darbas būtų ne darbas, bet gyvenimui nereikalingas dvasinis tinginumas. Vėjo statyti bokštai čia stovi neilgai. Pačiame gyvenime, net aukščiausiuos jos veiksmuos vienas įsivaizdavimas su visais kitimais gali būti dalykas visai nesveikas. Delko primenama labai dažnai būti atsargiems sprendžiant del viršgamtinių dalykų ir reiškinių? Del to, kad labai yra sunku skirti, kur esama tiesos ir kur tik „vienos fantazijos".

Fantazija negali tiesioginiai padėti aukštajai valiai apibrėžti. Ji gali net tajai valiai rimtų sunkenybių duoti, kadangi, pirmiausia, valioj esti sprendimas ir atlikimas; čia jau aukos, darbas, pastangos ... Tuomet aiškiai matyti įsivaizdavimas kenksmungumo atžvilgiu, tolygus jo netikslumams. Fantazijai su savo neaiškumais ir nesutapimais atatinka pasakymas: „Liūtas ant kelio;" „Traukis — pražūsi". Ir kame rasti žmogų, kur jos grandis sutraukytų grynomis rankomis? — Fantazija daug žalos duoda valiai dėl to, kad žmogaus sprendimai negali būti įvykdomi nei protu, tei teise, nei išmintimi, nei sąžine, bet dvasios verčiamomis galiomis ir kintamaisiais jausmais. Visa tai reiškia nesusivaldyti ir atsiduoti likimui. — Fantazijos galybė gali ir toliau eiti, vesdama žmogų į nuodėmes ne betarpiškai, bet veikiamasiais norais, traukimais ir geismais. Šituodu dalyku, bloga ir gera atžvilgiu, yra visuomet sąjungininku, vienas antro priklauso ir vienas antrą veikia. Fantazija duoda pačių norų geismus; tuo būdu norai keliami ir stiprinami. Taigi fantazija gali duoti aukštajai valiai didelę ir rimtą pagalbą. Čia to dalyko pagrindas, pirmiausia, yra tas, kad fantazija valios veikimo atžvilgiu reikiama ne vienam kuriam esamojo momento valios aktui, bet tų tūleriopų aktų įvairiems laikams, leidžiant tuo būdu kas sykis gundyti. Net labai ilgas darbas čia yra galimas. Antra, fantazija duoda troškimų dalykams masinimų, gundymų, baidymų ir nešvarumų daugiau, nekaip ištikrųjų tikrenybėje turima ir pojūčiais iš oro gaunama. Tuo būdu didėja tasis gundymas. Gali atsitikti, kad fantazijos vaizdų bus stipriau veikiama troškimai, nekaip pačių pajautimų veiksnių. Yra labai negera duoti nei šiokia nei tokia laisvė oro pajautimams (äusseren Sinne), imant vieną kitą įspūdį. Turi būti palaukiama, kol fantazija pati atsidės gautai perdirbti. Galima būtų tik pečiais patraukius žiūrėti, kaip piktosios dvasios galva trūkčiais verčiasi iš raganos vir-

tuvės ir fantazijos žaizdro ir traukia mus į savo eiles. Jei būtų traukiamą į tą sūkurį ir mūsų kuno galios, taida butų visai sunku išsilaikyti. Jokia jėga negali taip stipriai mūsų kūną veikti, kaip fantazija. Tai yra tiesa, kad kartais arba beveik visuomet aukštojoj mistikoj, kaip yra pasakiusi šv. Teresė, sustoja ekstazas arba kūno organų veikimas vaidulo metu — kas, be abejo, eina greta su fantazija, — tuo tarpu sąmonės vaidulas ir regimieji reiškiniai kūną neveikia.

Tuo būdu aprėpia, jei galima būtų taip išsitarti, demoninė fantazijos visą žmogų, kūną ir sielą. Visai liūdnų padarinių galima laukti iš perdidelės, klaidžios, nevaldomos, iškrypusios fantazijos — ypač tuda, kada veikia žmogaus pajautimus ir sielos gyvenimą. Šiuo dalyku išaiškinama, kaip įsikalama ligos; fantazija gali sveiką apsargyti, ligonį pagydyti. Ji duoda fantastikus, karštuolius išsklaido, peršildo ir iškrikdo mintis, vaizdus, padaro isterinius aktus, alicinacijas, iliuzijas, vaidulius — visus tuos reiškinius kurie žmogui visai nedaro. Turime teisės tokius žmones vadinti garbingais „fantazijos kankintiniais".

Fantazija yr aaukšta, brangi ir graži Dievo žmogui duotadovana jo aukštiems dvasios veiksmams padėti, jį ramintį, linksminti, kelti į gyvąjį Dievą, tiktai išsišokimais, nešvariais norais, suktybėmis, — šitie dalykai eina daugiausia iš fantazijos, — vedama į nešvarumus, melagingumus, klaidingumus; ji esti čia net padaras nuodėmių, tikra piktoji dvasia, gyvulys, šaltinis visų biaurumų. Argi nesama čia teatrų, romano, meno kūrinių — vis fantazijos padarinių, kur savo klaidžiomis netikėjimo ir nedoros vilnimis teka plačia srove visose visuomenės sluogsnių vagose? Pagedusi fantazija vieno žmogaus yra piktas demonas, kur veda eibių eibes į drausmės ir auklėjimo namus, į pragarą. Ką Jokūbas yra rašęs del blogos šnektos, visai tinka del fantazijos: ji yra ugnis, neteisybių pasaulis; ji mūsų kūną vilkdama ir mūsų gyvenimą padegdama yra nuodinga taurė. Fantazija yra žaižaruojanti vaidilutės kurstoma amžinoji ugnis, amžinai smilkstanti, šviečianti, kilanti ir skaisčia liepsna liepsnojanti.

Vertė V. Jasulaitis.

(Ne galas.)

* * *

Tave netyčia sutikau
Ir užšvitai man, kaip žvaigždelė,
Pražydai man, kaip nauja gėlė.
Ir kaip nedrąsiai, kaip tyliai
Aš tau meldžiaus savy giliai!
Aš tau juk svetimas buvau
Ir tu buvai man svetima,
Kaip mielas sapnas tolima.
Tiktai ištolo akimis
Tave galėjau palydėti,

Tiktai slaptomis mintimis
Kitiems mokėjau pavydėti
Tavųjų žodžių skambančių,
Tavųjų žvilgsnių žydinčių.
Tu nežinai, graži, meili!
Kaip aš jaučiau, dar nepamatęs,
Tave ateinant iš toli,
Kaip aš ilgėjaus neatradęs,
Kaip neramiai tavęs ieškoja
Ir kaip dabojau, kaip žinojau
Visus tau paprastus takus.
Ir kaip buvau aš nuolankus
Akučių žvilgsniui tik vienam,
Man lyg netyčia pasiųstam.
Taip neįpratęs kudikėlis
Supranta žingsnius jo močiutės,
Taip jaunas vasaros žiedelis
Beieško tekančios saulutės.
Tai viltimi, tai laukimu,
Tai juodo ilgesio sparnais,
Tai nesuprantamu džiaugsmu,
Tai nesapnuotais dar sapnais
Manoji puošėsi padangė.
Visur tave taip brangią, brangią
Mačiau, ar gal tik sapnavau,
Ir koks laimingas vis buvau!
Bet neilgai, taip neilgai!
Šiandien, šiandien! Taip širdingai
Tavęs aš laukiau tarp kitų.
Tu atėjai graži, meili,
Maniau, kad angels iš toli,
Iš erdvių mėlynų kraštų.
Mačiau, kaip švietė, kaip žibėjo
Akutės žavinčios kitiems,
Girdėjau, kaip linksmai skambėjo
Tavieji žodžiai kaikuriems.
O aš buvau arti, arti...
Ir tumai galią surinkau —
Tave, išėjęs, sutikau
Linksmai, širdingai, kaip kiti.
Bet štai nelauktai, štai tada,
Kai mano žvilgsnis, kaip malda
Tiek daug norėjo pasakyti,
Tiek daug norėjo pamatyti.—
Kaip į mane tu pažiūrėjai!
Tartum žiemos sustingęs rytas,
Sniegu ir šviesa nubarstytas.
Ne ta, ne ta! Tu nebmokėjai
Prabilti žodžiais, lyg daina,

Ne ta ir veido šypsena.
Skubiai, šaltai pasitikai
Ir į kitus nusisukai.
Širdis nustebo ir užšalo
Apgauta sapno — ideało.
Žiedai nubiro vos pražydę.
Garsai nepabaigtos dainos
Jau miršta, painiojas suklydę.
Ir vėl aš vienas be šviesos.
Ir vėl dairaus aplink save
Kitiems ir pats sau nuobodus.
Ir vėl aš šaltas, išdidus
Galiu pažvelgti į tave!
Ir vėl galingas aš dabar! ...
Bet tu užklyski nors kuomet —
Aš nebsekiosiu niekumet,
Tu čia ateik ... ateiki dar ...

1922. II. Žvainys

Asmens būdo pažinimas.

„Gnothi seauton“ — „pažink patsai save“. Šitas trumpas sakinys buvo vienas pamatinių išmintingojo Pitagoro sistemos dėsnių. Senovėje jisai turėjo svarbios reikšmės — jį randame garsioje Delfų šventavietėje; jį mini ir Platonas savo „Dijaloguose“. Savęs pažinimas yra visų mokslų pamatas, tartum viso pasaulio pažinimo alfa ir omega. Pasak Aristotelio, žmogus yra „mikrokosmas“ — mažutis pasaulis[1]). Ir tiesa. Žmogus turi šį tą bendra su kiekvienu sutvėrimu — turi bendra su mineralais savo esimu, su augmenimis savo gyvybe, su gyviais savo jausmais ir panašus į angelus savo protu bei išmintimi. Visa pasaulyje sutverta žmogui, nuo kurio sutvėrimai įgyja savo moralinės vertės bei reikšmės ir kuris yra visų esimo tikslas. Todel žmogus, norėdamas susipažinti su pasauliu, visupirma privalo pradėti nuo savęs.

Pažinti žmogus, visa šio žodžio prasme, reiškia pažinti jo būdas, kuris ir yra žmogaus asmenybės išraiška, puikiai atvaidinama jojo pasielgimuose. Žodis „būdas“, graikų kalba „charakter“, reiškia išvaizdą, figūrą. Šitas pavadinimas šiandie yra visų pasaulio kalbų savastis, būtent: — the character, le caractère, der Charakter, характер, ir t. t. Būdas žmoguje yra toji ypatybė, kuri skiria vieną asmenį ar jų būrį nuo kitų asmenų; kuri jungia savyje visas kitas etiškines ypatybes, teikdama pagrindo moraliniam individui. Įvairių įspūdžių įtaka, kurie gimdo žmogaus vaizduotėje ypatingų vaizdų, sukelia visokių minčių ir sužadina jausmų, ryškiai pabrėžia asmens individualumą, griežtai jį skiriantį nuo kitų, nors ir tose pačiose aplinkybėse esamų, žmonių. Pamatinės priežastys šio asmeninio skirtumo tėra dvi — įgimtieji ele-

mentai ir paties asmens įgytieji. Įgimtųjų elementų tarpe reikia paminėti žmogaus organizmas, ypatinga paveldėtoji dirksnių sistema ir jo siela, kiekvienam žmogui atskirai Dievo sutverta jo gyvybei prasidedant. O įgytųjų elementų tarpe minėtini daviniai, kilę iš jo paties įgimtų gabumų, palinkimų ir prisitaikymo gyvenimo aplinkybėms.

Fizinis žmogaus būdo pamatas yra jo temperamentas, elementų, įeinančių žmogaus kūno sudėtin. Aristotelis[2]) skiria keturis temperamentus, būtent, — cholerinį, melancholinį, flegmatinį ir sangvininį. Jie įgijo savo pavadinimą nuo įvairių žmogaus kūne esamų syvų.

Mūsų laikų psichologai maža tepripažįsta vertės senajai nuomonei, patys įvairiais būdais aiškindami temperamento fizinį pamatą. Jie to pamato ieško dirksnių ir raumenų narvelių įvairume, atskirų kūno dalių išsivystyme, kraujo tekėjime, energijos aikvojime ir panašiuose kūno gyvybės vyksmuose (procesuose). „Temperamento esmės klausimas mokslininkų dar neištirtas.“ Todel užtenka pažymėti jų esimas ir svarba žmogaus būdo pažinimui: Asmens temperamentas galima susekti išorinių akstinų įtakos veikime; pavyzdžiui, cholerikas pasižymi nepaprastu jausmų judrumų ir tęsiamumu — jisai staigą užsigauna ir ilgai neatsileidžia; sangvinikas, arba karštuolis, panašus į choleriką — greitai supyksta, bet „smilga neperdegė“ ir vel viskas gerai; melancholikas, atvirkščiai, sunku supykinti, bet jau kartą įpykintas, galima sakyti, amžinai neatsileis; flegmatikas ypatingas — jisai beveik niekumėt nepyksta ir tikrai jisai sunku supykinti. Realybėje minėtų grynų tipų nėra, nes negalima rasti dviejų asmenų savo būdu tolygių, kaip panašiai dviejų asmenų vienodų išvaizdų, kadangi prigimtis niekumet nepasikartoja.

Cholerinis (chole = tulžis) temperamentas[3]), pasižymi savo stipriais palinkimais, drąsa, pasiryžimu ir energija. Staigus savo sumanymuose, kartą pasiryžęs nenurims savo tikslo nepasiekęs. Nepasisekimai ir keblumai jo sielos neprislėgia, bet atvirkščiai suteikia didelio atkaklumo. Aišku, šitoks tvirto būdo asmuo yra gimęs vadu ir valdovu. Jisai visuomet įgyja bailių pasitikėjimo, pašalina atsargių svyravimą, suteikia drąsos dvasia nusilpusiems ir panaikina visas kliūtis savo tvirčiausia valia. Patsai nesijausdamas, jisai priverčia visus sau pasiduoti ir vergiškai klausyti, bet žmonių širdies į save nepatraukia. Čia tai ir grėsia visas pavojus — dažnai nespėjęs apvainikuoti savo darbo jisai žlunga visiškame nepasisekime. Žmogus, jausdamas savo galią bei įtaką, visumet randas savarankus ir pagaliau nepakenčiamas. Nuosavų nuomonių nė nedrisk jam pareikšti. Nespėsi nė išsižioti kaip jisai apkalnuos tavų nuomonių ir tavo paties vertę — jo sarkazmas užgaus ir užnuodins tavo širdį. Suteikti jam patarimas lygiai reiškia ką riešuto lukštu pil-

styti vanduo jurosna, ką žvakės šviesa vidurdienį tvaskančiai saulei pažibinti. Kartą nusistatęs, jisai savo pažiūrų nepakeis, nors jos būtų ir visiškai klaidingos. Jo valiai yra teisė, kuriai kiekvienas turi nusilenkti. Toksai temperamento tipas gimdo despotus ir tironus — jame gludi persekiojimo, skriaudos ir vergijos užuomazga. Žmogus, turįs panašų temperamentą, yra vargas visiems, kuriems tetenka su juomi susidurti. Bet nelaimė ir jam pačiam, jeigu jo laimužės žvaigždelė užgęsta — jisai graužiasi ir kankinasi tarsi liūtas geležiniame narve. Geriausį pavyzdį mūsų gyvenamose politinėse valandose randame buvusio vokiečių kaizerio Viliaus asmenyje. Kremta jo sielą atminimas praėjusios garbės bei galybės, kuri žlugo amžinai. Jam užtekėjo saulė ryškiais tvaskančiais spinduliais, bet nusileido dvasios skausmo gelmėse. Dėja, visiems minėto temperamento atmenims tetenka du kraštutinumu — „valdovas ar vergas".

Melancholinis (melaina = juoda, cholė = tulžis) taip keistai pavadintas, nes buvo manyta, kad nepaprastas baimės jausmas, gimdąs nereikalingą rūpestį ir dvasios prislėgimą (aiškiausius melancholijos simptomus), sužadinamas juodosios tulžies, apščiai esamos žmogaus organizme. Melancholinis temperamentas iš dalies panašus į cholerinį, bet daugeliu atžvilgių yra vienas antram visiškai priešingu. Melancholikas, panašiai kaip cholerikas, dažnai pareiškia daug drąsos, pasiryžimo ir energijos. Jisai lygiai tampa įtakingas, tiktai kitokiu būdu: ne žiaurus, bet jautrus ir malonus; ne puikus, bet palankus ir mandagus; jo nebijoma, jisai esti mylimas. Giliai atjaučia visa kas apie jį dedasi, tartum kanklių stygos dainiaus paliestos graudžiai suskamba, rasdamos aido kiekvieno žmogaus sieloje. Savo jautrumo dėka jisai puikiai nuvokia artymo jausmus ir pats moka maloniai juos išreikšti; jisai greičiau negu kitas suseks kas artymui patinka; geriausia moka paguosti susopusią sielą, nusikankinusį ligonį. Jo širdies jautrumas, jo balso švelnumas, jo palytėjimo lengvumas yra kaip motinos, slaugiančios savo sergantį kūdikį. Bet visų šių ypatybių žiedu yra tai, kad jisai visame elgiasi lyisvai, nes varžydamas tartum didžiausiu savo džiaugsmu laiko tai, kad jam leista gera daryti.

Bet jisai visumet nujaučia moralinį ar fizinį blogumą realybėje ar tai nuosavoj vaizduotėj; nuolatos svajoja apie žmonijos vargus bei kančias, nuodėmes bei nusikaltimus ir šitos nelemtos svajonės su juomi taip sutampa, kad jisai ilgiaus jau nesugebia rasti pasaulyje nieko gera nei dorra. Neturtėlių vargai, turtuolių skriaudos, galingųjų priespauda, bejėgių negalia smarkiai veikia jo jausmus — priverčia jį ieškoti naujų kelių visuomenės sluogsnių suniekšėjimo prašalinimui, ir tai nekreipiant dėmesio į vaisius. Jisai tampa idealo auka! Jo visi bandymai ir pastangos veltui dingsta ir jisai pasilieka nereikalinga vieneta visuomenėje. Pakliu-

vęs į šį dvasios būvį ir susipykinęs su visu pašauliu, daugiau nepakenčia patsai savęs. Visi blogi, bet jisai esąs blogiausis — ir taip dažnai be jokios priežasties pyksta, karščiuojasi, nepatenkintas — patsai nežino kodel. Ir tų visų nelaimių kaltininku tampa tasai asmuo, kuris pirmutinis jam pasitaiko. Štai žmogus, kurį jisai laike savo geriausiu draugu, skaudžiai jį užgavo. Kokiu būdu? Labai paprastai — praeidamas pro šalį nepažvelgė į jį, galvos nepalenkė, nemirktelėjo. O jisai įsitikinęs, kad tyčia taip padaryta; visoki pasiaiškinimai, atsiprašinėjimai veltui — niekas nesugebės sušvelnyti užgautų jausmų. Vargas jo draugams, kurie visumet persekiojami įvairiausiais įtarimais ir priekaištais. Toksai žmogaus tipas mūsų kasdieniniame gyvenime yra didžiausia sunkybė ne tiktai sau pačiam, bet ir visiems, kuriems tenka su juomi susidurti.

Flegmatinis (flègma = skrepliai) temperamentas pasižymi savo šaltu krauju. Laisvas nuo visokių sujudimų flegmatikas paprastai rimtas ir pastovus, niekumet nesikarščiuoja, nesiskubina. Bet kartą jau darbą pradėjęs, visumet jį užbaigia. Jeigu jisai pasižadėjo, tikrai įvykins, nes niekumet neapsiims kas jam negalima. Atvirkščiai, iš anksto suskaičiuoja savo būsimus pasisekimus ir nuuotoliųš. Bet šituo savo atsargumu jisai dažnai daug ir prakiša, nes flegmatikas visumet atideda rytojui; visumet pasivėluoja, jeigu tik negresia jam pavojus; niekumet darbok nepradeda iki aplinkybių patogumas jo nepriverčia; visumet svajoja ir gaišta nieko rimto nenuspręsdamas. Galima sakyti, kad minėto tipo asmens taip ir praleidžia visą savo gyvenimą sapnuose ir svajonėse. Žymėtinoji flegmatiko ypatybė tai juomi pasitikėjimas. Manydamas apie kitus asmenis jisai visumet geriausios nuomonės. Gauti patarimas, užlaikyti paslaptis — pasitikėk flegmatiku; jo sieloje tartum jurių dugne ramu ir kas tenai pateko — amžinai pasiliks. Bet jo didžiausioji silpnybė, kaip jau minėta, tai begalinis atsargumas; akyvaizdoj galimos klaidos jisai atsisako bent vieną žingsnį žengti pirmyn ir tokiu būdu ne kartą nustoja gausingiausių pasisekimų. Žodžiu — tai žmogus neturįs jokios inicijatyvos. Neįveikiamas jokių išorinių akstinų, jisai visumet vienodas tartum Aigipto sfinksas. Jo veido išraiška šalta, retai reiškiantis simpatijos; jo rankos palytėjimas, jo balso skambesys, jo pažvelgimas, vienas jo buvimas užšaldo atmosferą esamųjų tarpe ir neatranda aido jųjų širdyse. Vadovaujantis mūsų sodiečių sprendimo logika minėto tipo asmuo galima tikrai pavadinti „Molio Motiejum“.

Sangvininis (sanguis = kraujas) temperamentas jau savo vardu aiškiai pabrėžia savą esmę. Šitas temperramentas pasižymi aiškiais susijudinimais, ypatingu darbštumu ir narsumu; paprastai širdingas, nepavydus ir net ekspansingas. Jo žodžiai, jo pažvelgimas, jo patsai esimas teikia malonumo; jo linksmas juokas ir plačus nusišypsojimas su-

hipnotizuoja kitus ir patraukia į save. Jisai yra geriausis ir linksmiausis draugas. Bet rimtumo jame nėra; su juomi retai galima pasikalbėti rimtai; niekumet negalima pasitikėti jo pasižadėjimais, patarimais. Minėto temperamento tipas, atvirkščiai flegmatikui, mažai teapmąstęs imasi darbo. Kuomet kiti tesvajoja apie galimybę, jisai jau veikia. Sekdamas savo genijaus įkvėpimą gali daug nuveikti — ir iš tiesų tampa kūrėju nuostabių veikalų, bet visi jo darbai neturi reikiamo apdirbimo ir tinkamos užbaigos. Viena žymiausių sangviniko ypatybių tai begalinė viltis. Jisai yra optimistas pilna šio žodžio prasme: į gyvenimą žiūri labai linksmai, tartum visą radastų takais išklotą; jisai nepaklamkamai rimtas, kad nusimintų nepasisekimų bei priešingumų sukuryje; niekumet nenusimena nors ir visa prarastų, bet tuojaus ieško priemonių daugiau dar už visa prarastą įgyti. Dažnai vis delto atsitinka, kad šitų naujų kelių beieškant jam tenka patirti dar skaudesnių smugių irr tuomet pasiryžimo didvyris lieka nugalėtas nelygioj kovoj ir baigia savo dienas tartum pergalėtas vadas visiškoj beviltyj.

* * *

Kiekvienas asmuo bent kurio temperamento turi pilnos moralinės reikšmės Visagalio kūryboje. Kokią rolę vaidina klimatas medžiagos pasaulyj, lygiai ta pat prasme temperamentas moraliniame pasaulyje. Kaip nuo klimato pareina visokių augmenų bei gyvių įvairumas, kuris sužavi žmogaus siela ir patraukia jo širdį nusilenkti visatos Kūrėjui, taip temperamentas yra priežastimi įvairių gabumų ir palinkimų, žadinančių žmonių sekti Apvaizdos pašaukimą, kuriame jisai galėtų greičiau pakilti tobulybėje ir lengviau pasiekti savo esimo Tikslą. O mūsų Idealas ir galutinis Tikslas yra Kristus. Jisai aiškiai nurodė mums tą normą, kurios vien laikydamies mes galime Jį pasiekti — „Būkite tobūli, kaip ir jūsų dangaus tėvas yra tobūlas“[4]). Tiesa, mes niekumet nesugebėsime pasiekti Aukščiausios Esybės tobulybės, bet mes galime pasiekti aukšto jos laipsnio. Visų pirma privalome pašalinti iš savo būdo nepageidaujamas ypatybes. Geriausia priemonė šioms ypatybėms prašalinti yra priešingų gerųjų ypatybių įgijimas[5]). Kaip nėsama žmoguje geros įgimtos ypatybės, kurios nesugebėtų sunaikinti ištvirkimas, taip lygiai nerasime žmoguje ir tokios blogos, kurios negalėtų pašalinti doryb̃ės ištvermė. Kadangi temperamentas yra žmogaus fizinis pamatas, todel kiekvienas privalo steigtis pasisavinti šių įvairių temperamentų, gerųjų ypatybių, būtent: — choleriko energiją bei pasiryžimą, melancholiko jautrumą bei širdingumą, flegmatiko rimtumą bei susivaldymą, ir pagaliau karštuolio narsumą bei darbštumą. Bet paprasčiausia visų pastangų yra lavinimasis aukščiausioje ir visoms bendroje dorybėje, kuria yra meilė. Pasak Tautų Apaštalo — „Meilė yra kantri, maloni: meilė nepavydi, nedaro pikta;

neišdidi nesididžiuoja, neieško nesava, nesipykina, nemano bloga; nesidžiaugia niekšybe, bet džiaugiasi tiesa; visa pakenčia, visa kuo pasitiki, visa kuo vilisi, visa iškenčia.“[6]). Kaip muzikas iš atskirų akordų sugeba pagimdyti naują žavinčią melodiją, piešėjas parinkti įvairių spalvų artistiniam paveikslui ir dainius iš paprasčiausių sakinių sutverti savo nemirtingą veikalą — taip kiekvienas asmuo gali ištobulinti savo būdą, nuosakiai rinkdamas ir derindamas visas geriausias ypatybes į vieną kilnų būdą, kuris paskui visumet apsireikš asmens darbuotėje Dievo garbei, tėvynės naudai ir žmonijos gerovei. Šių visų gerųjų ypatybių kombinacija, apvainikuota meilės vainiku, bus tobulas žmogus, nes „meilė yra tobulybės ryšys.“[7]).

J. Širvintas.

Fribourg, Šv. 12, 3, 21.

* *

Aš jau esu paukščių brolis...
Jaunystėlė man sparnai...
Mano kelias — mėlsvas tolis,
Palydovai-gi — sapnai.
Aš svajones pavadinęs,
Su džiaugsmu ir atvirai
Arą — vėją apkabinęs,
Skrisiu ten aukštai aukštai!...
Kur pilkieji debesėliai,
Ten, kur saulės žiburiai...
Kur neslankioja šešėliai
Ten aukštai, aukštai, aukštai!
Gal surasiu gėlių rytą
Daug skaistesnį, negu čia...
Gal nupinsiu dainą kitą,
Nenuvarginta kančia...
Skrisiu aš sparnais jaunystės
Su svajonėmis, šventai,
Ten virš saulės prie Dievybės
Ten aukštai, aukštai, aukštai!...
Aš dar jaunas paukščių brolis,
Nors čia suktųs vėsulai...
Ten, kur nyksta mėlsvas tolis,
Skrisiu aš aukštai, aukštai!...

Juozas Paukštelis.

[1]) VII Physicorum, s. 2.

[2]) Comm. 3 Eth. 12. — „Videmus phlegmaticos naturaliter esse pigros, cholericos autem iracundos, melancholicos tristes et sanguineos jucundos“. — W. Bergmann'as savo straipsnyje „Lexikone der Padagogik“ klysta sakydamas, kad šių keturių temperamentų išradėjas esąs Galėnas (130—200).

[3]) R. Meyer „The Science of the Saints“, s. 15.

[4]) Mat. V, 48.

[5]) Šv. Pranciškus de Sales - „L'introduction à la Vie Dévote“.

[6]) 1 Korint. 13, 4—7.

[7]) Kolos. 3, 14.

Mūsų mirusieji.

Kun. Antanas Šarka.

Mes Švėkšnos mokiniai — ateitininkai, esame netekę numylėto mūsų Vado, netekę Patarėjo, netekę Globėjo ... Štai dar naujas kapas be laiko išaugęs ant Lietuvos žemelės ... Mirė Jisai 11 kovo, Karaliaučiuj. Buvo tai vienas iš tų darbininkų, kurie garbės nė turtų netrokšta, vien pasišventę idėjai, neša žmonijai meilės, nuraminimo; ruošia tėvynei gerų, dorų, tikėjimą ir tėvynę mylinčių piliečių.

Jisai gyveno tarp mūsų apie 4 metus ir per tą laiką taip susipratome, susigyvenome su juo, lyg su tikruoj tėvų; ir kalbėjomės, juokavome, lyg su sau lygiu draugu. Buvo tai mokytojas be galo malonus, širdingas, mokąs jaunimo jausmus suprasti ir jiems tinkamoj formoj duoti išsivystyti ... Nieks jo niekada nėra matęs supykusio, susirūstinusio, rodos, jis nė pykti nemokėjo. Jei ir barė, tai maloniai, nuolaidžiai.

Ypač gailu jo netekus tiems neturtingiesiems mokiniams, kuriems jisai buvo tikriausiu globėju, patarėju ... Nė vieno jisai neatstūmė nuo savęs, nors tai būtų buvęs vargingiausis vaikelis; kas tiktai troško mokslo, tas ėjo prie jo patarimo klausti, o jisai kiekvieną suramino, dvasiniai paguodė ir materialiai sušelpė.

Buvo jisai ir ateitininkų jaunutei kuopai Patarėjas — Veikėjas. Mus nepritvrusius organizacinio — visuomeninio darbo mokė, teikė įvairiausių patarimų, jau tai kovojant su savo priešais, jau tai nugalint techniškas susirinkimų ar paskaitų — pramogėlių kliūtis. Šimet buvo išrinktas ir bendru Pirmininku. Ir tas išrinkimas daug padėjo Švėkšnos ateitininkams sustiprėti ir apimti platesnį veikimą. Kaipo visuomenės darbininkas, turėjo jisai labai plačią dirvą: buvo progimnazijos direktorium — vedėju, draugų kapelionu ir mokytoju; be to visą laiką buvo pirmininkas ir gaivino „Pavasario“ draugiją.

Nepraleizdamas nė vieno susirinkimo švietė, lavino sodžiaus jaunimą. Be to daug prisidėjo prie veiklumo krikščionių-demokratų Švėkšnos skyriaus ir daug padėjo savo žodžiais ir darbais Valščiaus Tarybai. Žodžiu įvairiose draugijose ir organizacijose, jo buvo visur pilna ir visur jis gaivino ir rėmė nenuilstančiu savo darbštumu. Kaipo žmogus, buvo tai labai praktiškos širdies ir mandagus, malonus ir su prasčiausiu vargdieneliu ... Kiek jisai sušelpė neturtingųjų žmonių ir mokinių, tai tik viens Dievas žino! ...

Už tai jam dėkingi, visi Švėkšniškiai stengėsi nors paskutinį patarnavimą — ačiu pasakyti bent per laidotuves. 14 kovo, nors buvo blogiausias oras, didžiausia žmonių minia su vainikais ir visa procesija lydėjo nuo pat Kukoraičių sto-

ties. O per laidotuves 15 kovo dalyvavo minių-minios žmonių. Vainikai tęsėsi prieš karstą beveik per pusvarstį... Ant kapų pasakyta prakalbos nuo abiejų kunigų — draugų, nuo mokytojų ir nuo mokinių pasakė dr. St. V. primindamas jo gerumo ir pasišventimo kelius bruožus ir išreikšdamas jausmus liūdesio mokinių vardu.

Netekome, taip, mes mokiniai, ateitininkai, geriausio globėjo ir patarėjo; neteko žmonija vieno kilnaus asmens, platinusio tarp jos meilę ir kilnumą; neteko Tėvynė ir Bažnyčia vieno tylaus, bet karšto atsidavusio jų idealams darbininko...

Te būna lengva tau ta žemelė, brangus mūsų Auklėtojau, del kurios gerovės dirbai! Tesuteikia Tau gailestingasis Tėvas amžinąją atilsį, Kurio gailestingumą čia ant šios ašarų pakalnės platinai!... Varpelis.

Feliksas Domeika.

1922 m. 21 vasario d. yra miręs Feliksas Domeika, Lukšių „Žiburio“ gimnazijos III klasės mokinys.

Žaibo greitumu aplėkė draugus moksleivius labai liūdna žinia: vasario 21 d. 3—4 vakaro valandą negailestingoji mirtis yra išplėšusi iš moksleivių tarpo jų draugą Feliksą Domeiką. Didelis gailestis suspaudė draugų širdis del šios perankstybos mirties ir draugų virpančios lūpos nejučiomis ištarė: „Amžiną atilsį duok dūšiai, Viešpatie.“ Feliksas Domeika, dar jaunutis išrautas iš draugų moksleivių tarpo, yra gimęs 1908 metais.

Jo gimtinė yra Šakių apskričio Barzdų valsčiuje Mergbūdžio kaime, kur jo tėvai turi dailų ūkį. Jis kaip tik užstojo 9-tus metus, įstojo į Barzdų liaudies mokyklą. Labai daug mokslo gabumais buvo pasižymėjęs. Užstojus 1920 m. rudenyje įstojo į Šakių „Žiburio“ gimnaziją, į II klasę. Mokytojai matė koki jo buvo gabumai ir elgimos laipsnis. Bet štai žaibo greitumu pakirto sunki liga plaučių ir inkstų uždegimu.

Trumpame straipsnelyje sunku išpasakoti visa tai, kiek tas a. a. moksleivis yra nudirbęs savo draugų tarpe. Todel ir gailestis yra mums didelis, netekus tokio brangaus draugo, kurs būt daug gera darr mums, katalikų moksleiviams, padaręs: tai buvo jau matyti jo jaunose dienose, skelbiant savo obalsį draugų tarpe: „Į darbą draugai moksleiviai, kas gyvas, jaunose dienose.“

Tačiau turim pasiduoti Dievo valiai ir melst velionėliui amžinos ramybės už jo darbus, padarytus draugų tarpe.

O jūs, draugai moksleiviai, neliūskite netekę savo tarpe gero draugo, tęskite toliau jo paliktą ir nebaigtą darbą šioje ašarų pakalnėje. J. Bakšys.

Studentų ir vertėjų žiniai.

Pranešu gerb. studentams ir vertėjams, kad verčiu lietuvių kalbon prof. Holleman'o chemijos vadovėlį (1000 pusl — neorganinė ir organinė dalis), specijaliai parengtą universitų ir aukštųjų politechnikų studentams chemikams ir gamtininkams.

Pranas Jucaitis, chem.
Münsteris, 3. II 1922.

Ateitininkų Centro Tarybos pranešimai.

I

Kadangi iš Ateitininkų Kongreso dalyvių atsiųstų atskirų atvaizdų negalima sudaryti At-kų Kongreso bendro atvaizdo, todel At-kų C. Taryba nusistatė Kongreso Almanacho neleisti. Iš Kongreso dalyvių atvaizdų sudaroma At-kų Kongreso albumas. Kongreso dalyviams, nenorintiems palikt atvaizdus tame albume atvaizdai bus grąžinami jiemspareikalavus, atsiunčiant už 5 auksinus pašto ženklų.

II

Jau atspauzdinta jaunesniųjų ateitininkų įstatai, ir galima gauti At-kų C. Taryboj. Jų užsisakant reikalinga kiekvienam egzeplioriui atsiųsti 1 auksinas.

III

Kai kurios kuopos klausia, kuomet turi būti atsiųsti bendri kuopų atvaizdai. Šiuo pranešame, jog toki atvaizdai privalo būti atsiųsti nevėliau birželio mėn. 10 d.

REDAKCIJOS ATSAKYMAI.

Mažiukui. Draugo rašinys netinka. Pasiuntėm „Pavasariui".

Žagarui. Originalumas — poeto privalybė. Ne kiekvienas tačiau originalumas yra poetingas. Kur nėra minties — ten nėra ne tik poezijos, bet ir prozos. — „Džiaugsmų vainikas" netinka.

Bagriui. Netinka. Nedėsim.

Juozui Paukšteliui. Draugo eilėse jaučiama daug išlaisvio. Būk, draugas, sukrakalbis ir apvilk savo mintis gražia lytim. Darbas privalo nutiesti įkvėpimui lygius teknikos atžvilgiu kelius.

A. Smilgai. J. Gadeikaitės nekrologą atidavėm „Naujajai Vaidilutei".

Klaidų atitaisymas.

„Ateities" 1—3 Nr. š. m. išspauzdinta 77 puslapy: Įvairioms jaunesniųjų ateitininkų kuopoms. O turėjo būtat spauzdinta: Ateitininkų kuopoms.

Redaktorius-Leidėjas L. BISTRAS.

Kaunas, „Šviesos" Spaustuvė Jakšto g-vė Nr. 2.

KAINA 8 AUKS.

Kaunas, „Šviesos" Spaustuvė Jakšto g-vė Nr. 2.